

Universitäts- und Landesbibliothek Tirol

Julii Caesaris Arantii In librum Hippocratis De vulneribus capitis commentarius

Arantius, Julius C.

Lugduni Bat. [Lyon], 1639

[urn:nbn:at:at-ubi:2-12785](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:at:at-ubi:2-12785)

I. C Æ S.

A R A N T I I

In Librum

H I P P O C R A T I S

De vulneribus capitis

COMMENTARIUS.

Cum CLAUDII PORRALII

Annotationibus marginalibus.

LUGDUNI BATAVORUM,
Ex officina IOANNIS MAIRE.

clō lo c xxxix.

Generosissimo

MICHAELI ANTONIO

*Salutiarũ Mantæ domino, ex Eque-
stri ordine Regis Christianissi-
mi, & arcis Lugdun. Præ-
fecto dignissimo,*

Claudius Porralius Medicus
perpetuam felicitatem.

*ON pauci hercle ade-
runt hac tempestate mor-
daces homines (vir Am-
plissime) qui dente livido
hoc opusculum non mor-
deant, nunc in authorem, nunc in excu-
sorem dirum virus eiaculantes suum:
at quandoquidem hi non pepercerunt ce-
lebrioribus prisca ac nostræ ætatis Scri-
ptoribus, quis ab eorum pericardio possit
Sisyphi lapidem eruere? Ne morta-
lis quidem. Quare valeant cerebroso-
rum contumeliosæ aspergines: non pro-*

pterea doctorum scripta sepulta iacere par est. At si hic latrare tentaverint, unum est quod me non parum consolatur, scilicet quod non tam vulnerato, quam loricato capiti sit dimicatio futura: nam qui commentarii huius author est, vir est multum de re Anatomica meritus, utpote qui iam duodeviginti annis hanc Medicinæ partem in Bononiensi Gymnasio Italiæ celeberrimo summa cum laude publicè professus sit, & qui ad unguem noverit vulnerantium pariter ac vulneratorum capitibus mederi. Huius quum superiori anno auditor factus essem, mihi ita placuerunt annotationes, quas in Hippocratis libellum hunc nobis dictarat, ut edi in medium posse ad multorum commodum existimarem. Eo ductus consilio, ex multis quæ scribenda proposuerat, selegi ea duntaxat, quæ brevi eloquio possent lectori satisfacere.

cere : iuxta illud Horatianum in Poëtica ;

Quicquid præcipies , esto brevis ,
ut cito dicta

Percipiant animi dociles , teneantque fideles.

Decerptis igitur veluti ex ampla & opipara mensa deliciarioribus cibis , & iis in ordinem congestis , his scholia quedam adiunxi , ac marginalibus annotatiunculis illustravi , non alia certè ratione quàm ut omnibus Chirurgiæ studiosis prodesse possem . Nam quum tot curandorum in capite vulnerum sint differentiæ constitutæ inter hominum genus , quot ferè sunt ipsa capita ; pauci certè admodum sunt qui secundum Hippocratis , Medicinæ Dei , decreta manum operi admoveant . Nonnulli siquidem aqua vitæ (vulgò dicta) curant vulnera . Alii his omnino contrariam sequuntur viam , & aqua simplici frigida

*susurratis nonnullis verbis magna cum populari admiratione dexteram adhibent. Quin & ipse dum Taurini sub. Exc. Valeriola militarem, Medicus quidam Roma rediens, cui erat caput vulneratum, iuvencem solis linteis verbo quodam sacro delibatis (ut inquebat) se brevi curaturum pollicebatur: at interim dum hæc sancta libamina operantur, moritur ager. Nulla horum certè, si bene video, sunt Hippocratis præceptum, qui tamen verus Artis magister est, & à quo tanquam à lymphidissimo fonte sunt exhauriendæ probè medendi leges. Quis ergo huic nostro Arantio multum non tribuat? qui spretis aliorum sectis D. Hippocratis dogmata sic semper amplexus est, ut ne latum quidem unguem à Senis mente recesserit, ut luci lux, meridianus quidam splendor huic operi accessisse videatur. Quapropter (Illustrissime vir) quum
hic*

hic quantuluscunque labor esset in publicum exiturus, effeci ut tui nominis clypeo munitus exiret, adversus clamorosos crocitatores: tum ut meam in te observantiam cognosceres maximam, tum ut auspicato procederet: ac tui celebritate nominis, ex qua non parum pretii & candoris illi accessurum constat satis, commendaretur. Munusculum, verè scio, est non satis dignum tui nominis celebritate: sed quod tamen sympathiam & consortium quoddam nactum sit cum tui dignitate officii. Te enim, caput cum sis multorum militum, & magnum onus in arce Lugdunensi hac ætate turbulentissima sustineas, sic semper fortitudo & constantia concomitæ sunt in tam arduo & ancipiti Marte: sic tibi semper prudentia, vigilie, diligentia, sagacitas, & (ut verbo uno dicam) Minerva adfuit: ut quemadmo-

A 4 *dunt.*

dum caput cætera membra dirigit ad motum & sensum symmetros , libidinem coërcet , appetitus prævos ratione dirigit , iram , odium , indigiam , proditorem , avariciam & alia huius farinæ : sic tua sapientia adeo sincere & liberaliter omnia ministrat , ut nihilo à perfecto & integro capite differas . Accedit his & istud præterea , quod quum non raro inter milites suboriantur iurgia , controversiæ non leves , & plerunque continui solutiones : Harum saltem veram medelam habebis , atque manum salutiferam . Dictum idcirco hoc tibi meritò opusculum , æqui , quæso , bonique consule , atque hilari & exporrecta (ut dici solet) fronte suscipe . Vbi enim gratum tibi fuisse intellexero , ad maiora & meliora stimulas . Bene vale , & me (ut facis) ama . E Sanchamundo Lugdunensium , Cal. Iunii ,
Anno

EPISTOLA.

9

*Anno à Virgineo partu millesimo
quingentesimo septuagesimo nono.*

A 5 NICO-

NICOLAI MONARDI AM-
biani in Zoilum Carmen.

*Invide, quid laceras perdocti nomen Aranti?
Quem merito Latii tollit ad astra solum.
Haud aliter Titan obscuras dissipat umbras,
Illius eloquio quàm patet Hippocrates.
In quẽ si effundas quantumvis dira venena,
Demet is, & proprio nomine dignus eris.*

CLAUDII PORRALII ME-
dici Lugdunensis, in præce-
ptorem suum Arantium
Β' Ξ' α' σ' τ' ρ'.

*Humano capiti formã componit ademptam,
Cous dũ Hippocrates vulnus inane replet.
Humano capiti mentem componis, Aranti,
Dum doctẽ lustras dogmata sacra Senis.
Ergo caput totum qui passim querit habere,
Hoc legat, & voti compos abibit, opus.*

PROOE-

P R O O E M I U M.

Uum videam; Causam reddit sui instituti.
 varias admo-
 dum esse hu-
 iusce tempesta-
 ris Medicorum

sententias in capitis vulne-
 rum vel fracturarum cura-
 tione, quæ à Divini Hip-
 pocratis bonorum om-
 nium Parentis doctrina val-
 dè abhorreant : totidem-
 que usurpari curandi mo-
 dos, quot non solum
 provinciæ & civitates,
 sed ferè quot sunt Medi-
 ci : nullaque in re alia
 magis dissentire Medicos
 conspiciam, quam in ca-
 pitis vulnere curando ; tum
 quia plerique eorum qui

12 PROOEMIUM.

manu curant, Hippocratis doctrinam minimè assequuntur, tum etiam quod clarissimi viri dietam & pharmaciam profitentes rem parvifacere & in Chirur-
gos appellatos reicere videantur: publicæ idcirco

utilitati ut consulerem, operæpretium me facturum existimavi, si libri de capitis vulneribus recondita præcepta, quæ assidua a Hippocratis lectione, longoque rerum usu mihi explorata fuerunt, ad cognitionem & curationem spectantia, Auditoribus meis D. O. M. cœptis favente hoc anno explicarem. Is enim est divini Authoris & scopus, ut de iis

a Hipp. hunc librum esse germanum testatur Galen. lib. 6. methodi. b Intentio Hippoc. in hoc opere est, de vulneribus tractare: vulnus autem & aleus eadem sunt Hipp. Galeno confirmante sexto meth. At recensio-ribus pla- ga recens vulnus dicitur, putulenta vero, ul-

pra-

PROOEMIUM. 13
præcipuè capitis vulneribus tractet, in quibus calvariae continuum solvitur, vel saltem ipsa denudatur, simulque cerebrum rationcinatricis animæ sedes, obvolventesque membranæ interdum compatiuntur, & cruor aliquando vel inter calvariae laminas, vel sub penitioribus & nobilioribus particulis colligitur: quo fit ut temporis tractu, adveniente putredine inflammatio excitetur, & nisi quis opportune opem attulerit, salutis spes in angusto sit reposita. Adeste igitur animis: nam innumera continet particularia præcepta, quæ memoriæ mandasse satis est difficile, nisi
ite.

14 P R O O E M I U M.
iteratis vicibus, summa-
que diligentia aureum Hip-
pocratis hunc librum
perpendatis; cu-
ius hoc est
initium.

TEX-

TEXTUS.

OMINUM ca-
 pita nihil inter se
 sunt similia : nec
 suturæ calvariæ
 omnibus eodem loco : sed qui in
 priori capitis parte prominentiam
 habet (est autem prominentia id
 ossis quod præter aliud rotundum
 extat) huic suturæ Calvariæ
 T literam repræsentant, quum
 brevior linea sita sit super pro-
 minentiam transversa, altera
 per mediam calvariæ perpetua
 in longitudinem ad cervices pro-
 cedat. Cui prominet pars capi-
 tis posterior, suturæ contraria ra-
 tione atque in priori conspiciun-
 tur : nam brevior linea trans-
 versa super prominentiam fertur,
 longior per mediam calvariæ
 ad

ad frontem perpetua. At si caput utrinque & à priori & à posteriori parte promineat, suture H literæ similitudinem habent, & ex lineis longiores transversæ super utranque prominentiam progrediuntur, brevior per mediam calvariam in longitudinem ducta ad utranque longiorem lineam terminatur. Caput quod neutra parte prominet, suturas habet ad imaginem literæ X, altera linea transversa ad tempus tendente, per mediam calvariam in longitudinem altera. Porro calvaria media duplex est, ossaque eius, & à summa parte qua carne contegitur, & ab ima, qua cerebri membranam contegit, durissima sunt, maximè densa, & lævia, sed quum à summa & ab ima discedis ex durissimis & maximè densis.

DE VUL. CAPIT. 17

sis, minus densa, mollia magis, & cava invenies, usque ad interiore partem, qua inter se conneētuntur: hæc autem maxime cava est, mollissima & spongiæ similis. Quin & universa calvaria à summo, & ab imo, (parte exigua admodum excepta) spongiam representat, plenaque est carunculæ similis, madentisque, quæve si digitis teratur, in sanguinem vertitur. Discurrunt etiam in osse ventrale tenues, sanguinis plenæ. Quod igitur ad duriciem, mollitudinem, & cavitatem attinet, calvaria sic habet.

COMMENTAR.

QUoniam affectorum locorum noticia ad affectuum & cognitionem, prædictionem, & curationem a Gal. primo de locis affectis. est

18 COMM. IN HIP.

est maximè necessaria, idcirco Hippocrates prius exactam & absolutam eius partis, (de cuius affectibus sermonem est habiturus) noticiam præbet, & quasi anatomicam administrationem oculis subiicit, quam ad curationem se conferat. Primo enim de varia capitum forma, diverso a suturarum numero & positu, ossium crassicie & tenuitate, duricie & mollicie, densitate & raritate, æqualitate & inæqualitate, pro diversarum partium capitis ratione pertractat. Addit præterea, quomodo ossa alimentum suscipiant, medullosamque calvariae substantiam vasa percurrant: quid differat medulla ossium capitis earum-

culis

a Amatus
Lusitanus
centuria
sexta cu-
ratione
centesima,
aliquas
calvarias
sine futu-
ris & cō-
missuris
reperi
testatur.
Quod cu-
rationem
reddit dif-
ficillimā.
Celsus ve-
ro libr. 8.
cap. 1. raro
calvariam
sine futu-
ris repe-
ri vult:
locis ta-
men æ-
stuosis fa-
cilis in-
veniri.
Et id ca-
pit fir-
missimum
atque à
dolo re tu-
gissimum
esse testa-
tur,

culis quibusdam similis ab aliorum ossium medulla, edocet. Quæ partes capitis læsæ maius discrimen, quæ verò minus adferant, declarat. *a* Quinque dein læsionum vel fracturarum genera, quæ modos vocat, proponit: sub quibus diversæ species & differentiæ continentur. Sunt autem species illæ quinque, fissio, collisio, introcessio, teli sedes, & alibi fractura quàm ubi plaga est: quem modum sub infortunii nomine (ut suo loco dicemus) complectitur: in horum singulis docens, quid agendū, quibus, quando, & quomodo. *b* Quid, hoc est, an plaga circa carnem sectione opus habeat, an circa os abrasione, vel

a Fracturarum species & differentiarum quinque: quas modos vocat Hippoc.

b Quid sit circa plagam, & ut delectum considerandum.

a Instru-
mentorum
formam
depictam
reddidit
Tagaul-
vius lib.
secundo
institutio-
num Chi-
rurgicarum.
Ambrosius
Parc, &
Jacobus
Dalecham-
pius, in
suis de
Chirurgia
tractati-
bus.

tereбра. Quibus verò, in-
telligite instrumentis a, ma-
ioribus, minoribus, scalpris
vel terebris, quorum forma
acuta, plana, vel semicircu-
laris existat. Quando, tem-
poris oportunitatem indi-
cat. universa namque cura-
tio in eo est reposita, ut quia
in tempore manum adhi-
beat, ne postquam sanguis
sub calvaria effusus putre-
rit, membranasque & cere-
brum in consensum traxerit,
adsintque læthalis notæ si-
gna, serò sapiat Medicus, ac
nullum præsidium manus o-
pera præbeat: intra tridui
enim spatium (ut dicturi su-
mus) si ab initio curationem
susceperimus, universum o-
pus absolvendum est. Per
vocem, quomodo, volumus

DE VUL. CAPIT. 21
ordinē investigandæ fracturæ indicare, & qua ratione inventam aperire conveniat: ne si effluxus prohibeatur, ferveatque in parte putrescens materia, calvarię, mēbranisq; cerebri, certo mortis discrimine inflammatio communicetur. Ne quid autem nos lateat eorum quæ ad prædictionem, & curationem attinent, præcepta subscribit, quibus demonstrat quantum invicem differant diversæ capitis partes, pari & minori ictu percussæ.

T E X T U S.

QUod ad crassitudinem & tenuitatem, ex universo calvarie osse id tenuissimum est & infirmissimum, quod inter frontem

22 COMM. IN HIP.

tem & verticem est, idemque paucissima & tenuissima carne contegitur. Hac item parte plurimum cerebri subest. Quamobrem ubi vulnus ac telum æquale sit, vel etiam minus; ictus similis aut lævior; os hac parte magis colliditur, finditur, ac desidit: in quo casu res magis ad interitum præcipitat, maiori negotio curatur, & vitatur mors, quàm quum id incidit qualibet alia capitis parte. Ex pari item vulnere, pari ictu, ubi alioquin plaga letalis sit, homo celerius moritur quum hac parte calvariæ percussus est, quàm quum alia quavis: quoniam cerebrum inter frontem & verticem celerrimè ac maximè sentit id malum, quod accepit os & caro: tegitur enim hac parte osse tenuissimo, carne item pau-

ca, plurimumque cerebri inter frontem & verticem continetur.

C O M M E N T.

Iure *a* quidem optimo infirmissimum esse verticem dixit, nam ea pars nuper æditis in lucem non ossæa, sed membranæa potius conspicitur, quæ plus minus ad annum usque integrum imperfecta servatur, in eamque media & coronalis futuræ coëunt: minimum carnis habet, plurimumque non solum cerebri, sed eiusdem ventriculi subiiciuntur, in quibus animales *b* spiritus perficiuntur: & propterea nihil mirum, eam particulam pari & minori ictu

per-

a Quia vero nervorum oportebat duplicem esse materiam, duplex etiam cerebrum exitit: mollius quidem anterius ob sensum, posterius atque tendurius ob motum ad duriorum nervorum generationem. Ideo non est mirum si in recē natis sin- cipit palpitare videatur: nā quum nondum firmatum sit ob loci humiditatem, ut ad motum cerebri sursum deorsumque pellatur necess- se est: nec roboratur ante ser- monis in- itum.
b Quam- quam spi- ritus ani-

males in toto contineantur cerebro, elaborantur tamē primo in retiformi plexu, deinde in ipsis ventriculis perficiuntur.

24 COMM. IN HIP.

percussam cerebro læsionem
facilius communicare. Non
exiguum etiam momentum
habet, calvariam, qua parte
futuris committitur, facilius
findi, collidi, dehiscere &
introcedere, quàm si lædatur
continua aliorum ossium
substantia. Addatis præter-
ea, quòd ea parte icti, quen-
dam cerebri *a* resultum ex-
periri videantur. Quum
enim ad rectam corporis li-
neam percutiantur, ictum
præ cæteris graviter reci-
piunt: anteriori verò, poste-
riori, & utroque latere per-
cussis, quod ad oppositum
aliquo modo cedat, id mi-
nimè accidit. Illud etiam
ad prædictionem spectans
additur, quod cæteris pari-
bus hac parte icti celerius
pereant:

a Ut pila
palmaria
in terram
demissa,
quodam
secundo
impetu
subsultat,
& in aëra
deferatur:
ita quoq;
cerebrum,
vertice ad
lineam re-
ctam con-
cussio.

pereant: nam ob ipsius partis caliditatem facilè non solum flammam suscipit, sed subiectas simul afficit partes potius quàm alia quævis particula.

T E X T U S.

EX cæteris os temporum infirmisissimum est, quod maxilla in tempore cum calvaria committatur, & sursum ac deorsum moveatur articuli modo, quod iuxta sit iter per quod facultas audiendi est, quod vena cava, & valida, per tempus intendat.

C O M M E N T.

ORdine succedunt tempora, quæ præter verticem vulnerata, cæteris maius discrimen adferunt, tum:

B arti-

articuli maxillę, tum meatus auditorii ratione, ac etiam arterię, quę per tempora fertur. Addite ^a temporalem musculum pericranio obvolutum, quod quidem quum membranę durę sit soboles, si inflammationem senserit, ossi, & membranę eandem communicabit. Temporalis ipse præterea musculus, utpote valido motui præfectus, insigni nervorum copia scater, ob acremque sensum inflammationi redditur obnoxius, qua contracta cerebrum afficitur. ^b Postremò si trāsversum eundē vulnerari contigerit, grave convulsionis periculum imminet, nec inter cetera sectionem (ut alibi) tutò adhibere possumus.

^a Vt ceterarum partium musculi sub recti ossis pericranio teguntur: ita temporalis musculus pericranio.

^b Synicus spasmus vulgo sequi solet abscisso temporali musculo, nam trāsversum hic ad se affectam partem alterius maxillę musculus integer.

T E X T U S.

EX universa calvaria, id quod post aures & verticem est, robustius est, & carne continetur copiosiore atque altiore, quam omne id quod à priori parte est. Quocirca ubi vulnera, ac tela paria, similiaque omnia sint, vel etiam minora, atque homo æqualiter, vel etiam gravius percutiatur, hac parte calvarie minus finditur & colliditur: ac si alioquin ex vulnere homini intereundum sit, noxa in posteriore parte existente, diutius trahitur, quum os ob crassitudinem diuturniori tempore pus contrahat, & inferius ad cerebrum transfundat. Præterea hac parte minus cerebri subest, & plerunque ex iis qui posteriori calvarie parte vulnerantur, plures mortem evadunt,

quam ex iis qui in priori. Hyeme autem offensus diutius vivit, quam æstate. ubi alioquin ex vulnere, quacunque parte capitis fuerit, interiturus sit. Ut autem os sub telo acuto ac levi incidatur duntaxat, neque findatur, neque collidatur, neque desinat, in priori ac posteriori parte capitis similiter accidit. At mors non æque inde sequitur: neque, etiam si sequatur, sutura, quæ nudato osse in plaga conspicitur, quacunque parte capitis vulnerata telum suture insederit, ad resistendum & ictui & telo infirmissima est, ut quum maxime, ubi regio inter frontem & verticem, qua caput infirmissimum est, percussa fuerit ad suturas quas telum attigerit.

COMMENT.

Occipitis, & quæ sunt post aures particulæ quamvis non sint contem-
nendæ, maiores tamen ictus
sustinent, tum propter ossis
robur, & pleniorē carnem,
tum etiam quòd longiùs ab-
sint ventriculi, quàm partes
iam commemoratæ. Addite
quod ad posteriorem partem
capitis inclinēt, ad basim-
que accedant, & ob id quum
remissiori ^a caliditate sint
præditæ, fluxionibus multo
minùs subiiciantur: nam il-
lud in calvariæ fracturis cū-
randis præcipuum est, ut in-
flammationē vitemus. ^b Cu-
rationis idcirco scopus eò
B 3 di-

a Quæad-
modum
prius di-
ctum est,
priorēs
partes ea-
pitis hu-
midiores
posterioribus, ita
& calidiores
sunt.
b Gal. ad
ealcē lib.
sexti
meth. duas
in vulne-
ribus cu-
rationes
contrarias
admittit:
unam mi-
tigantem,
tempus
movende;
alteram
exsiccantem.
Hac
uti possu-
mus ubi
nervorum
dissentio-
nē, in non
contusis,
aut in-
flamma-
tionem
non vere-
mur. Illa
contra.
Sed &
contusa

caro raro in pus vertenda, quod in melius restitui non pos-
sit: nam ruptis venis, illa sanguine extra vasa cito imbui-
tur, qui corruptus carnem corrumpere pergit, Hinc dolor &
calor superfluous, ex quibus inflammatio.

dirigitur, ut quàm celerimè
 suppurationem expleamus;
 sic enim affectam partem mi-
 nime inflammari contingit.
 Medio modo, quod ad dis-
 crimen attinet, se habent
 vulnera frontis, & partis quę
 paulo supra frontem est po-
 sita: nam valido quanvis os-
 se muniatur, propter oculos
 tamen, & cavitates quę in
 cerebro sunt, magis compa-
 titur. Ea insuper pars po-
 steriore est calidior, eamque
 ob causam inflammationi
 magis obnoxia. quo fit ut
 non mediocre discrimen
 adferat: nemo etenim est qui
 nesciat, frontem una cum
 tota facie, in quocunque
 animi & corporis motu, fa-
 cilè incalescere, vocifera-
 tione, risu, sternutatione;
 quę

DE VUL. CAPIT. 31

quæ omnia non lævam fluxioni causam præbent. Videbitis siquidem, aliquando post vigesimum diem, ex frontis, vel verticis vulnere, ferè curatum ægrum periclitari, excitata ob iram, vini potum, venerem, vel aliam ob causam flamma. Pereunt etiam hac parte læsi celerius, cæteris paribus, quam in posteriori parte, ob rariorem scilicet & calidiorem huiusce naturam. Ad hæc scitote, adolescentes, iuvenes, biliosoque & sanguineo habitu præditos, frequentiùs interire, quòd ætates & temperaturæ huiusmodi animo & corpore sibi minùs temperent, & ad inflammationem faciliùs inclinent, æ-

a Quod
putredini
etiam mi-
nus obno-
xia sine
vulnera
hyeme
quam æ-
state, ideo
minus pe-
riclitan-
tur, quum
putredo
fit ex ca-
lido &
humido.
Quod de
capitis
aut ven-
tris vul-
neribus
fit dictum:
nam Hip.
lib. de ulc.
aliter ulce-
ribus tẽ-
pus æsti-
vum esse
commo-
dius con-
firmat.

state præcipuè: a nam hye-
me minùs periclitantur præ-
dominantium humorum
ratione. Æquinoctia ta-
men in libro de ulceribus
magis probantur. Calva-
ria autem quamvis à lævi te-
lo & bene scindente, vel à
gravi & contundente inter-
dum lædatur, vel à scin-
dente & contundente simul,
à telo tamen lævi nullo
partium capitis discrimine
æqualiter dividitur, inæqua-
li quamvis periculo, & mor-
tis celeritate, propter va-
riam (ut diximus) capitis
partium naturam: non æ-
què tamen contudenti re-
sistit. Ubi verò telum su-
turæ infederit, cæteris par-
tibus ad resistendum est im-
becillior, à parique & mi-
nori

nori ictu perfringitur magis, membranæque & cerebrum facilius compatiuntur. Addite quod circa futuras, insinuatae membranæ causa, scalprum, aut cerebrum adhibere non licet: quod præter cætera discrimen auget. Ubi enim fissa, collisa, vel introcedens calvaria fuerit, in manus opera summa curationis reposita est: nam si quis paria vulnera ab eodem telo acceperit, alterum frontis, occipitis alterum, sed posterius lambdoidem attigerit, futuræ ratione anteriori gravius evadet.

T E X T U S.

a Hic vi-
detur vel-
le Hippo.
nullam
fissuram
absque
contusio-
ne reperi-
ri,

Vulneratur autem calvaria
os tot modis : suntque uni-
uscuiusque modi vulneris, species
fracturæ plures . Finditur os
vulnere : a ubi autem findatur,
necesse est collidi id , quod iuxta
rimam est , si quidem quo telo os
finditur , eodem plus minusve
etiam colliditur , idque dum fin-
ditur. Hic est unus modus.
Species autem rimarum variæ
sunt : nonnullæ enim tenuiores
sunt, nonnullæ tenuissimæ, ita ut
minimè conspicuæ sint , nec ab
ictu protinus, nec quibus diutius
adferre opem liceret ; idque ho-
minem ad interitum præcipitat:
contra aliæ crassiores & latiores,
aliæ latissimæ , quædam longio-
res , quædam breviores , quædam
rectiores, quædam rectissimæ, aliæ
magis

DE VUL. CAPIT. 35

magis aut minus flexuose, nonnullę in summo, nonnullę altius descendunt, nonnullę per totum os usque ad imum penetrant.

COMMENT.

QUUM universam hucusque calvarię naturam explicuerit, iam cognito circa quod versari debet subiecto, ordo postulabat, ut de affectuum eius speciebus pertractaret. ^a Quinque ob id fracturarum species, quas modos vocat, proponit: quarum primus fissio, vel rima dicitur, quę à gravi & contundente telo, ut lapide, ligno, casu ab alto, plerumque fieri solet: ^b quę quidem gravia corpora, ubi solidę calvarię occurrerint, eam testacei, vel vitrei vasis

^a Modi seu fracturarum species quinque, quas superius enumeravit Hipp. tantum sunt. At Paulo multę alię: quę tamen ad has tanquam ad summa genera reduci possunt.
^b Fissio prima species describitur.

in modum, findunt, vel rimam in eadem excitant. Harum autem fissurarum differentiae plures existunt. aliae etenim tenues, aliae tenuiores, conspicuae tamen, quaedam tenuissimae inconspicuae sunt, & circa initia praecipue, antequam saniem contraxerint. Ad quarum cognitionem perspicaci opus est iudicio, & artificiosa coniectura, quae à telo laedente, casu ab alto, ætate, temperatura, sede capitis affecta, & symptomatibus, quae à læsione contigerunt, desumenda est: Hæc enim singula studiosè perspecta, absconditarum rimarum noticiam præbent. Aliae insuper fissuræ latæ, & amplæ, quædam longæ & breves,

non-

a Sanie
facta, fissu-
re magis
conspicue
existunt,
tum ob
calorem,
tum ob
pus, dila-
tantia
vias.

nonnullæ rectæ, aliæ curvæ,
 pro teli lædentis ratione
 evadunt . quædam non so-
 lùm in osse denudato con-
 spiciuntur , sed longiùs
 sub integra cute productæ
 ad proximam usque futu-
 ram, & aliquando ultra il-
 lam, quamvis rarò, proten-
 duntur, ut in calvariis valde
 compactis, siccioris habitus,
 vel senectæ ratione . Ha-
 rum etiam rimarum vel fis-
 surarum aliquæ non per to-
 tum percurrunt, nonnullæ
 verò per totum descendunt,
 ubi scilicet rima utramque
 laminam ad membranam
 usque fiderit : cui etiam
 fissuræ additur interdum
 quod ex concursu meningis
 ab interna calvaria abscedat;
 ex eiusque segregatione, a-
 per-

a Ut cerebro sanguis deferratur à iugularibus internis per latera ascendentes venæ multæ per ipsam duram meningem excurrunt; quæ ex cōcussione facile divelluntur, & franguntur.
b Quid per totum os intelligat Hippoc.

c Medulla illa carunculis similis apud aliquos tertiam in cranio tabulam efficit. Et vocatur à Gal. sexto meth. diplois, & à Paulo lib. 6, cap. 90.

perta seu divulsa *a* vasa sanguinem fundunt; quo sub calvaria collecto, nisi via ad expurgationem facta fuerit, de hominis salute conclamatum est: non per *b* totum autem intelligit Hippoc. ubi sola fissa sit lamina superior, usque ad ossis medullam, quam carunculis quibusdam similem esse dicebat: & quamvis in ea fissura quæ per totum fertur maius discrimen immineat, non sunt tamen quæ ad *c* medullam tantum pertingunt contemnendæ. Si enim inter utramque laminam sanguis colligatur, viaque ad expurgationem desit, flammam in ipso osse ob supervenientem putredinem, & tandem abscessum, excitabit. Nec mire-

miremini, me abscessum dixisse inter duas laminas fieri: nam & ex Hippoc. autoritate hoc eodem libro, & longa rerum experientia id mihi comprobatum est. Harum rimarum abrasionem si quis per initia negligat (quasi nulla sit opus rimæ dilatatione) sed solius carnis curam habeat, videbitur quidem aliquot diebus curatio pro voto succedere, tironibus scilicet & imperitis ad pauca respicientibus, qui de salute temere pronunciant, sed eventus stultorum magister illos serò commonefacit: quum enim ad undecimum, & duodecimum, plus minusve, diem pervenerint, iam putrescente inter utramque laminam

a Novium (inquit Paulus) qui post annum quam affectum conficiat, calvaria perforata supervixerit.

vel

40 COMM. IN HIP.

vel supra meningem humore, eidem, & cerebro, putredo communicatur. ^a Hinc febres cum rigoribus inordinatis superveniunt, nausæ, vomitus, vigiliæ, deliria, molestiæ, anxietates, inquietudines: & si plaga iuxta frontem sit, proximum oculum inflammari accidit, & plerisque tandem mortiam proximis singultus, & oppositi lateris resolutio contingunt. Quod verò ad vulnus attinet, labia concidunt, exigua sanies, & ea tenuis & cruda, interdum etiam gravè olens emanat, osque ipsum denigratur: quæ omnia innati caloris imbecillitatem facilè demonstrant.

b singul-
tus & re-
solutio
morientis
sunt indi-
cia: qui-
bus acce-
dit Hipp.
aphori-
smus octa-
vus lib.
primi præ-
dictionū,
Vlcus, in-
quit, sive
antea ex-
istit, sive
existat in
morbo cō-
siderandū
est. Si
enim mo-
riturus æ-
ger est, an-
te mortē
aut lividū
& fæcum,
aut palli-
dum &
fæcū erit,

T E X T U S.

Collidi etiam os potest, quamvis in suo statu servetur, & colliso rima non accedat. hic secundus. Collisi verò species sunt plures. nam plus minusve colliditur, & altius ac totum os, vel in summo magis, & non totum, & plus minusve etiam quod ad longitudinem & latitudinem pertinet: sed nulla conspectu cognoscitur qualis sit & quanta: neque enim ubi quid collisum est, ab ictu protinus, quod collisum est, & malum ipsum oculis patet, sicut etiam esse fisso nonnullæ ex rimis quæ longius tendunt.

C O M M E N T.

Secundum modum *a* collisum appellat, qui à re-

lo

a Secunda species fracturæ collisio hic recensetur, & eius cū fissura distinctio. At tamen collisio proprie non potest dici fracturæ species: nam non solvitur in ea continuum, foriosus saltē.

lo pariter gravi & contundente accidit. In eo tamen à fissura differt, quod ossis substantia comprimatur vel contundatur, absque eo, quod eius solvatur continuitas: collisa namque calvaria id experitur, quod stanneum vas contusum, in quo substantia partis comprimitur, atque introrsum pellitur absque continui solutione: quod infantibus & pueris, si ex alto cadant, graviusve aliqua re percutiantur, evenire solet. de quorum curatione ultimo loco futurus est sermo. Cutis enim ferè integra manet, sanguisque effusus sub cute colligitur. Harum collisionum aliæ maiores, aliæ minores sunt: quædam rectæ, quædam curvæ, nonnullæ

nullæ oblongæ, aliæ sphæricæ, pro lædentis teli figura, quædam etiam solam superiorem laminam & ad medullam collidunt, quædam verò utramque ad membranam comprimunt. Harum præterea quædam ab ictu protinus, ubi particula nondum intumuit, conspicuæ sunt, aliæ verò sub integrate tumefacta latent, sicut etiam rimæ in abscondito procedentes.

a Accidit quandoque ut una duntaxat lamina collidatur, aliquando vero omnes simul, sive duas sive tres feceris: & eo quidem cum impetu, ut aduram usque membranam concutiantur.

T E X T U S.

D*Esidit os à suo statu in interioriorem partem recedens, in quo casu etiam finditur, aliquin minimè desideret: abruptum enim fractumque ab alio offe, quod in naturali statu servatur, in interioriorem partem secedit.*

44 C O M M . I N H I P .

cedit, sicque necesse est quod descedit etiam findatur: tertius hic modus . desidentis ossis species sunt variae; nam & plus & minus ossis desidit, tum vel altius, vel in summo magis.

C O M M E N T .

a Introcessio & desessio idē.

Tertius hic modus, qui à Paulo Aegineta ^a desessio appellari potest, compositus quidam est modus ex fissura & collisione. à primoque modo. ea ratione differt, quod etsi os fissum sit, nihil tamen in eo introcedit, sed in sua natura vel conformatione manet. differt etiam à collisione: in hac enim quamvis os introcedat, eius tamen continuum non solvitur: in desessione autem seu introcessione frangitur,
eo

eo quod ossa quibus accidit
solidiora sint, vel medio mo-
do inter duriciem & molli-
ciem se habeant: *a* durissima
namque finduntur potius,
quam introcedant: quæ ve-
ro mollia sunt, nulla fractu-
ra comprimuntur. Intro-
cessio igitur, de qua est ser-
mo, non mediocrem læsio-
nem indicat à telo gravi &
contundente factam, quum
in ea non solum calvariæ
continuum solvatur, sed
etiam ita perfringatur, ut
aliquæ partes interdum à to-
to separatæ ad cerebri mem-
branam propellantur, ad in-
ternumque spatium intro-
cedant, ipsamque menin-
gem comprimant: quæ qui-
dem comminutæ partes, vel
servata planicie desidunt, ce-
rebr-

a Durissi-
ma findi-
tur ob re-
sistentiam,
mollia ve-
ro mini-
me: ut
hinc colligere liceat
fissuras
magis cõ-
venire po-
steriori
parti capi-
tis, quam
anteriori.

46 COMM. IN HIP.
 a Quem-
 admodum
 cordis cor-
 pus virtu-
 te sua dis-
 tentum &
 contrahit
 vires in
 proprias
 materias
 attrahit &
 expellit;
 pari modo
 cerebrum,
 ubi statum
 rit spiri-
 tum ani-
 malem in
 suis con-
 tentum,
 ventricu-
 lis parti-
 culæ cui-
 piâ trans-
 mittere,
 motu ad
 id idoneo
 incitatum,
 distribuit
 ipsum, &
 elaborat,
 ut si quam-
 do motus
 hic inter-
 cipjatur
 ob com-
 primementa
 ossa, &
 distri-
 butionem
 & elabo-
 rationem
 violari
 necesse sit.
 Hic autem
 motus ma-
 nifeste ap-
 parec in
 vulnera-
 tis quibus detectum est cranium, atque etiam in recens
 matris,

rebrique motum a impe-
 diunt, vel aliquibus angulis
 & extremitatibus, quasi spi-
 culis meningi infestæ sunt.
 Interdum etiam particulæ
 ossis à saxo, vel propter ca-
 sum ab alto, perfractæ sub
 eo osse, quod in sua natura
 manet, ita propelluntur, ut
 aliqua ex parte lateant: dif-
 ficillimamque manus ope-
 ram reddant, & probè exer-
 citatum artificem requirant:
 dubio enim procul, si per-
 fractæ partes membranæ in-
 festæ relinquantur, spem in
 angusto reponunt, eoque
 magis si saniem expurgari
 prohibeant, sin minus, non
 est temerè admovenda ma-
 nus, sed naturæ committen-
 dum opus; nisi ob eam quam
 præ-

DE VUL. CAPIT. 47

præbent molestiam, causæ
 morbum facientis vicem
 subeant; tunc enim summa
 dexteritate auferendæ sunt
 ante diem quartum, si ab
 initio curationem suscep-
 timus; nam à quarto us-
 que ad septimum aliquod
 opus moliri non licet, ut
 habetur tertio de fracturis
 comm. Nam grave erra-
 tum est; quum ex metu re-
 crudescant vulnera, quibus
 suppurandis tunc maximè
 natura incumbit, & quasi
 in opere turgeat, facili ne-
 gotio alteratur; inde caro,
 os, cerebrique membranæ
 inflammantur, & mors im-
 minet. Huius desidentie
 seu introcessionis plures
 sunt species. nam maior vel
 minor pars introcedit, vel
 alte

a A quarto
 to ad sep-
 timū nihil
 aliud ren-
 tandum
 quam ut
 suppara-
 tionē pro-
 curemus.

alte magis, vel magis in superficie. Sed de tertio modo satis.

T E X T U S.

AD sedem teli, quæ in scisso osse apparet, potest rima etiam adiici, atque ubi rima fit, plus minusve os necesse est collidatur: quum qua parte rima in scisso ossi adiicitur, eadem collisum ei quod in scissum & fissum est. quartus hic modus. Potest & collidi os, quod in scinditur, quamvis nulla colliso in scissoque rima superveniat, fit autem sedes teli in osse: vocatur sedes ubi esse in suo statu manente videre licet qua parte telum insederit. Vniuscuiusque modi species sunt complures. nam quod ad fissum & collisum pertinet, sive utraque sedi adiciantur,

tur,

tur, sive collisum duntaxat, varias esse utriusque species iam diximus. Sedes autem per se longior est, & brevior, recta magis vel in orbem. Suntque huiusmodi multæ aliæ species pro teli figura. Nam & alte magis, aut minus descendit, & angustior est, aut latior, aut latissima. Aut præciditur os: hæc autem noxa cuiuscumque longitudinis ac latitudinis fuerit, ad sedem refertur, modo alia ossa quæ sic inscissa sunt naturaliter maneant, nec quod inscissa sint à suo statu in interiorem partem compellantur; sic enim sedes non amplius esset, sed os desideret.

a Sequitur
 quarta
 species
 fractura-
 rum, quæ se-
 des est te-
 li, seu in-
 scissio per-
 spicua &
 nō latens:
 quæ tres
 etiam di-
 versas fractu-
 ras com-
 plectitur,
 quatenus
 conspicua
 est earum
 in calvaria
 figura, sive
 orbicula-
 ris, lata,
 longa aut
 profunda
 fuerit.

Quartus & hic modus,
 qui pro uno ab Hippo.
 constituitur, quatuor modos
 eliciendi occasionem facile
 præbet, si rem distinctius
 pertractare velimus. Quo-
 rum unus simplex, & tres
 sunt compositi: sedes enim
 vel inscissio, ubi sola per se
 fuerit, recta vel obliqua, u-
 num modum, simplicem vi-
 delicet efformat. Secun-
 dus compositus est ex sede,
 & rima, seu fissura. Tertius
 ex sede & collisione compo-
 nitur. Quartus adhuc com-
 positus magis ex utrisque,
 fissura scilicet, & collisione,
 inscissioni seu sedi adiunctis.
 Simplex vero sedes, à telo
 levi, & bene scindente fit, à
 quo

DE VUL. CAPIT. SI

quo in scissionis vestigium in osse relinquitur, quæ in scissio nihil est aliud, quam ipsa teli sedes. Quæ quidem calvaria occurrit, vel secundum rectitudinem, à superficie scilicet recta ad profundum; quod ubi acciderit, gravius malum adfert: vel sedes ipsa ex obliquo indita aliquam ossis particulam excidit, eamque Paulus excissionem, vel dedolationem appellat: eam tamen Hippocrates sub teli sede complectitur, seu simplex divisio seu substantiæ excissio sit, vel in superficie vel per totum. Imminentis tamen periculi ratione, non parum differunt: nam multo minus grave vulnus est, si ex obliquo calvaria rescindatur,

a Duobus modis contingit vulnerari caput secundum rectitudinem: aut enim acie id fit aut mucrone: & id quidem solū contingere potest, dū à vertice basim versus, idus velut perpendiculariter descendendo inflicus est. Qui autē aliter stant, ex obliquo esse dicuntur, tanquā à latere lineæ perpendicularis inflicti.

quam secundum rectum : in obliqua enim sectione subiectæ partes minus concutiuntur , quam in ea quæ à summo ad imum recta fit. Minus etiam grave malum est , faciliusque evadunt illis quibus calvaria rescinditur , & ad membranam usque auferitur , eadem tamen illæsa , quam si per rectitudinem superior tantum lamina divisa fuerit , eoque magis si verticem ipsum vel partes proximas vulnerarit.^a Modus autem ex simplici compositus evadit , tum telorum , quibus sedes infligitur , varietate , tum ossium quibus occurrunt mollioris vel solidioris substantiæ ratione. Namque si telum hebeti ac retusa acie solidam calva-

riam

^a Ratio cur hic quartus modus multas alias fracturæ differentias complectatur.

riam offenderit , præter ipsam in scissionem vel sedem rimam contrahet : si vero mollior calvaria percutiatur ad in scissionem collisio accedet . Quum autem calvaria inter molliciem & duriciem mediam substantiam sortita fuerit , partim findetur , partim præter sedem collidetur , & eo quidem maxime , si summum verticem partem infirmissimam vel futuram attigerit . Modi huius quarti singulas iam enarratas species optime novisse oportet eum qui curationi præficitur , priusquam manum admoveat , & nihil temere atque oscitanter aggredi : quum enim variam manus operam postulent , si quid ne-

gligenter fecerit, vel omiserit, cæcus cæco ducetur, ægerque in foveam, in sermonem Medicus incidet. Sedes vero ubi per se sola fuerit, pro lædentis teli figura varia evadet. nam eadem alte ac per totum os usque ad membranam descendit, vel superficiem tantum dividit. harumque aliæ angustæ, nonnullæ mediocres, quædam valde amplæ & patentes sunt. quæcunque tandem sint, dum collisio, fissio & introcessio non accesserint, ossique reliquæ partes in suo statu conserventur, sub tali sede, simplici nimirum modo, comprehenduntur.

T E X T U S.

Frangitur calvaria sub vulnere alia parte, quam ubi plaga est, atque os nudatum.

Quintus hic modus: quod a infortunium ubi accidit, nihil est quo iuvare possis; quoniam ubi hoc malum sit, nulla via deprehendere licet, homo ne id patiatur, aut qua parte calvariae.

C O M M E N T.

Infortunium certe grave est, una in parte plagam esse, alibi vero findi calvariam ipsam, eoque magis quod tanti viri testimonio, nulla ratione prodesse possit medicus, quum nulla via deprehendere possit, an fissura huiusmodi calvariae acciderit, vel quam praecipue se-

a Quinta species sub infortunio nomine comprehenditur. At infortunium istud non probatur Paulo: qui contendit, non alia parte frangi calvariam posse quam sub plaga. Quod dictum Pauli locum fortassis habebit in iis quae cranium suis futuris absolutum habent. At quibus nulla adfuit sententia experientia certe comprobatur, ut tale infortunium incidant.

56 COMM. IN HIP.

dem occupet : latens enim sub integra cute fissura, nullam circa primos dies de se præbet noticiam, ut opportune à rationali medico manus opera adhiberi queat. Etenim si quis artificiosa coniectura id suspicatus fuerit, sanamque partem secet, ægerque pereat, ingentem calumniam evitare non poterit, immanisque & crudelis medici nomen subibit, quocunque modo res vertat.

à Quam multis de causis infortunium Medico noceat. Et idcirco huius curationem non tradidit Hip.

¶ Sin autem prætermittatur sectio, & locus seu particula cui rima subiicitur, ad abscessum (ut fieri solet) devenierit, nihilominus medico negligentiam adscribent: fieri tandem nulla ratione potest, quin medicus infortunii particeps evadat. Latent-

tentes autem huiusmodi fracturæ , ex alto cadentibus super durum stratum accidunt , vel si gravis moles ex alto in caput ceciderit , manu, vel funda , iacto lapide percutiantur. Fieri etiam interdum potest , ut à gravi corpore percussa particula, eo robustior sit , & ad resistendum magis apta , quam ea quæ à vulnere longius abest : ut si percussa fronte , ibi non frangatur calvaria, sed in vertice , quod infirmissima sit , collisisque invicem illius futuris, rimam os contrahat. In eiusmodi infortunii genere dum Medicus vulneratæ fronti medicamenta adhibet , nullo conspecto rimæ ad plagam initio, fracto vertici nullam

58 COMM. IN HIP.
 sectionem aut curationem
 adhibet, suppuratur interim
 atque inflammatur particu-
 la, per rimamque ad mem-
 branas & cerebrum putredo
 destillat, sæva accidentia su-
 perveniunt, moritur æ-
 ger, quem (ut diximus) di-
 vini Hippoc. testimonio,
 nulla artis ratione servare
 licuit.

T E X T U S.

a Præterit
 Hip. quo-
 modo sit
 sectio car-
 ni facien-
 da. At Pau-
 lus & pe-
 riti Chi-
 rurgi in
 modum X
 literæ ten-
 rant, an-
 gulis acu-
 tis mutuo
 sese secan-
 tibus dur-
 bus lineis,
 aut figura
 triangu-
 lari, prout
 rommo-
 dins vide-
 bitur.

IN his fracturæ modis ad a se-
 ctionem veniendum est, quum
 os colliditur, sive res lateat, sive
 in aperto sit, atque ubi findi-
 tur, seu rima oculis subiiciatur,
 seu minus appareat. Præterea
 quum os inscinditur, sic ut teli
 vestigium in eo relinquatur, &
 simul vel finditur, & colliditur,
 vel sine ulla rima colliditur, in
 hoc

hoc fracturæ modo ad sectionem confugiendum . id autem os quod à suo statu decedens desidit, raro secandum est, & quæ maxime desidunt, & maxime perrupta sunt, minime sectionem requirunt. Adhæc neque sedes teli, ubi os nō findatur, & collidatur, secari debet, neque id os etiā quod præscinditur, si inscissio magna fuerit, & lata; namque hæc, & sedes, idem est.

C O M M E N T.

TRadira quinque modorum noticia, præcepta quædam admirabilia ad manus operam spectantia subiungit: admonens, quando, quomodo, & quibus scalpelli opera adhibenda sit: alioquin nec rimas, vel colli-

a Nili scio cito adhibetur, necesse est mori ægrum, ob contritiā putredinem, De carnis autē sectione tam intelligendum, quam de osses, id est ubi opus fuerit.

siones, intueri, nec scalpris
 vel terebrâ opportune uti li-
 cebit, sed putredinem con-
 trahens calvaria, gravibus
 notis præcedentibus, ægrum
 ad interitum præcipitat. Ca-
 vendum tamen ne temere se-
 ctio carni adhibeatur, & of-
 si abrasio, vel terebra, si ea
 opus non habeant. si vero
 continui solutio præcesserit,
 & sit fissa, vel collisa calva-
 ria, propterque plagæ angu-
 stiam, læsionis modum in-
 trospicere, manusque ope-
 ram adhibere non liceat,
 prorsus secanda est plaga.
 nam scalpris & terebræ in
 angustioribus vulneribus, il-
 læso pericranio non est lo-
 cus. *a* Contra, amplis vul-
 neribus & fracturis, ubi ex-
 purgandæ materiæ locus pa-
 tea t,

a in duo-
 bus casi-
 bus solum
 nullâ ten-
 tamus se-
 ctionem.
 Primus
 ubi sedes
 simplex
 est. Secun-
 dus, ubi la-
 tissimè pa-
 ter vulnus,
 quemad-
 modum in
 nonnullis
 accidit, ut
 manifeste
 cerebrum
 appareat,

teat, raro est sectione opus, sicut etiam in ampliori sede, quæ adeo simplex sit, ut ei nulla fracturæ species alia accesserit.

T E X T U S.

*S*pectare autem inprimis convenit, quæ parte capitis homo vulneratus sit, num imbecilliori; & capillos iuxta vulnus intueri: namque ubi telo inscissi fuerint, & in ipsa plaga contineantur, verisimile est, os denudatum esse: quod quum evenit, asserendum est, violatum fuisse à telo. Hæc animadvertenda sunt, dicendaque priusquam manus homini iniiciatur.

C O M-

COMMENT.

QUoniam ut à principio dicebat partes capitis duricie & mollicie, crassicie & tenuitate, plurimum inter se differunt, propterea perpendendam esse affectam sedem nunc admonet, an scilicet debilis, vel robusta fuerit, & an futuras telum attigerit an nō, ut inde colligamus quanta fieri fractura poterit, habita affectæ partis ratione: capillos præterea, inquit; ubi in vulnere fuerint, certissimum fractæ calvariæ indicium præbere: ipse enim sæpius non solum in vulnere collectos observavi, sed in ipsam etiam ossis substantiam infixos, ut citra rimæ abrasionem cyelli non possent:

possent : tales autem fracturæ à lapide cadente, vel funda projecto fieri solent, cum eius aliqua extremitas in angulum acutum abierit. quæ omnia perscrutanda esse voluit, antequam manum homini iniiciamus, ut interim determinari possit, num sit sectio adhibenda. cuius si urgeat necessitas, ægri propinqui & affines sunt commonefaciendi, ne eam temere adhibitam quispiam arbitrari possit. * Maximum enim habet ad universam curationem momentum, si in primo curationis aditu, nihil neglectum, nihil prætermissum, nihil etiam temere factum fuerit: prima namque curatio est quasi totius fabricæ basis, & totius operis

a Hæc cōfirmans Gale. sexta meth. hoc celebrat proverbium. Dimidium facti qui bene cepit habet.

opëris dimidium, si calente adhuc vulnere plaga dilatur, curatione eadem die suscepta: nam turpe est aliquid hodie neglexisse, quod fecisse opus fuerat, & in crastinum maiori cum ægro- tantis molestia distulisse, eo- que magis quod universum sectionis opus ante diem quartum absolvere oporteat.

T E X T U S.

Postquam injecta est, danda opera est ut an os nudatum sit aperte intelligamus, & an in conspectum veniat nudatum: specillo enim considerandum est, ubi oculis ipsis non pateat. Quod si nudatum os inveniat a telo violatum, primo malum quod in esse est videre oportet, *diagnosce-
regne*

DE VUL. CAPIT. 65

requere quantum sit, & quam operam exigat. Requirendum præterea de homine, qualiter vulneratus fuerit, & quomodo. Sed si manifestum non est, violatum nec ne sit os, nullo adhuc magis interrogandum est nudato osse, qualiter vulneratus fuerit, & quomodo. a nam quod ad ossa pertinet, quæ collisa esse solent, & fissa, non tamen apparere ex iis quæ homo respondet, primo eniti debemus ad cognoscendum teneaturne os aliqua tali noxa, dein rem citra specillum, ratione & opera explorare. Specillo enim non deprehenditur ullamne os talem senserit noxam, violatumque sit, an inviolatum servetur. sed id mali, ubi os vel ita inscinditur, vel teli vestigiū retineat, vel à suo statu recedens desidit,

a Initio huius textus dixit semper esse utendum specillo, ut deprehendamus ap os nudatum fuerit, si oculis saltem nō pateat. Nunc vero vult Hip. non in omnibus fracturæ differentiis esse adhibendum specillum, sed tantum ad sedem teli, & introcessionē: nā de aliis duabus, scilicet & fissura & collisione, nullum certum iudicium præbere potest. Quare coniectura desumpta à vulne-

aut

rantibus, tum telis, tum hominibus: & à vulneratis, tum locis, tum ægris: has duas species esse investigandas docet.

aut vehementer rumpitur. quæ si quis intueatur, ipsis quoque oculis comprehendet. finditur autem os rimis, & latentibus, & conspiciuis, colliditurque sic ut collisum non appareat, & à suo statu recedens desidit, ubi alter alterum de industria vulnerat, magis quam ubi inditus: quumque à superiori loco telum vel iacit, vel manu tenens percutit, (utrumlibet eveniat) magis quam quum ab æquali, magis item quum robustus imbecilliozem vulnerat. Inter eos, quibus in decidendo vulnerantur quæ iuxta os sunt, & etiam os ipsum, quicumque à loco maxime sublimi super durissimum quippiam & valde hebes cedit, periclitatur ne sibi os findatur, collidatur, aut à suo statu recedens desidat. ei vero qui à loco æquali super
 quip-

DE VUL. CAPIT. 67

quippiam mollius decidit, os eiusdem noxas, vel nullo modo, vel certe minus sentit. E telis autem, quæ super caput cadentia vulnerant, quæ iuxta os sunt, atque etiam os ipsum: quod à loco maxime sublimi & minime equali incidit, quodque gravissimum, hebes admodum, & durissimum est, hoc findere os, & collidere potest. at minime quod ab equali loco, minime quod leve, minime item quod acutum & molle. a Præcipue autem periclitatur os ne his modis lædatur, quum ita vulneratur, ut è regione ad lineam occurrat, sive hoc manu teneatur, sive iaciatur, sive quid super os incidat, sive homo ipse cadens vulneretur, seu quomocunque percutiatur, osse è regione ad lineam telo ipsi occurrente. Sub telis vero, quæ à late-

a Collisione igitur & fissura periclitatur os maxime, ubi è directio aut vulnerantis aut vulnerati percussus est, & non ad latus.

latere feriunt, os minus finditur, colliditur, ac desidit, quamvis nudetur. quibusdam enim vulneribus ita illatis ne nudatur quidem.

COMMENT.

QUAMVIS præcepta superius tradita, quæ ad fracturæ investigationem attinent, satis per se perspicua videantur, aliqua tamen quæ animadversione indigere videntur, attingemus. Sed præ cæteris illud notandû, quod dixerit (nudato ossẽ.) quasi dicat, eo non denudato, quamvis colliso aut fisso, quod raro accidit, non esse tamen sectione denudandam calvariam. *¶* nam in pueris ubi decidunt, non raro accidit, ut eorum collidatur cal-

a Præceptum religiosissime servandû, ut in pueris nullâ sectionem moliamur, vel etiam fracto cranio.

calvaria, frangaturque, cute integra. quod etsi accidat, & tactu hoc probe percipiatur, sanguisque è venis effusus sub cute fluctuet, abstinendum tamen à sectione est. neminem enim servatum vidi, cui sectio adhibita sit, propterea quod eorum calor facile dissipetur, eoque magis, quum gemitu & clamore caput valde incalasciat, & ad fluxiones suscipiendas proclive reddatur. Neque ob id suspicandum est, quin effusus sanguis, & collisa calvaria medicamentis discutiatur, & ad suam sedem redeat. quibus vero id præstari possit, suo loco dicemus. In grandioribus vero natu propter subiecti ossis duriciem simul cutis

70 COMM. IN HIP.
 tis continuum solvitur . cuius si plaga fuerit angustior, non licebit oculis intrueri, vel digito fracturam cognoscere. tunc specillo diligenter perquirenda, ne nos lateat quousque producat, & quanta sectione opus habeat. & cavendum interim ne à futuris decipiamur, arbitantes fracturam subesse. perquirendum præterea ex ægro, & ex iis qui interfuerunt, qualiter vulneratus fuerit, & quomodo . ex teli enim lædentis natura, & ex illius qui læsit robore, affectus magnitudinem certa quadam coniectura assequimur. nam tenuissimæ à principio fissuræ, & sensum medici, & specilli contactum fugiunt.

a Decipi quandoq; nos contigit futuram ratione, existimantes fracturam subesse, ob earum raritatem.

T E X T U S.

EX telis autem id potissimum os findit rimis, & latentibus, & conspicuis collidit, & ita perrumpit ut desidat, quod teres est, orbiculatum, planum, retusum, grave, & durum: idem quoque carnem collidit, maturat, & lacerat: vulnera præterea sub huiusmodi telis à lateribus, & in orbem cava, fiunt purulenta magis, atque humida, & longiori tempore purgantur. Necesse enim est, collisam carnem, detentamque, in pus versam tabescere. Tela vero oblonga, ad multam partem tenuia, acuta, & lævia, carnē ita inscindunt, & os similiter, ut per totum penetrent, magis quam collidant. Telum autem sic inscindēs in osse relinquit sedem. eiusmodi autem nomina,

xa, & sedes, idem est. Verum hæc tela non admodum os collidunt, aut findunt, aut ita per-rumpunt, ut à suo statu recedens, desinat.

C O M M E N T.

a Quum fracturam differē-
tiam, maxi-
me ex du-
ricie, &
mollicie
crani, at-
que ex di-
versitate
teli læ-
dentis pe-
tantur, ubi
de primo
egit, se-
quitur ut
de secundo
pertrahet,
hoc, &
superiori
textu.

QUum præcepta tradidisset Hippoc. quibus cognitio ipsarum fracturarum acquiri posset, *a* supererat de lædentibus telis pertractare, quæ causæ efficientis, instrumentalis scilicet, rationem subeant. nam eorum natura ignorata, affectus exacta cognitio haberi non potest. Si igitur liceat, telum inspi-
ciat, & tangat, Medicus lo-
cum agnoscat, ex quo quid cecidit molem perpendat, locum præterea à quo, & super quem cecidit quidpiã,

curiose ac diligenter investigate, antequam manum ægro admoveat: nam ex iam dictis facile eliciet affectus magnitudinem, & an sectione opus habeat. Conferenda est denique particula capitis affecta, casus, vel ictus magnitudini, ut inde colligamus robur, vel imbecillitatem affectæ partis. quod si à telo levi & bene scindente, inflatum fuisse vulnus innotescat, eius vestigium in osse specillo percipiemus, quod sedes dicitur, minusque verenda plaga erit, quod neque & concussio, neque fissio accedere soleat: minori que negotio ad sanitatem perducere consueverunt sic vulnerati.

a Peius est
inquit
Celsus lib.
5. cap. 26.
quod collum,
quã quod
tantum
discissum
est adeo ut
acuto quoque
retuso telo
vulnerari com-
modius sit.

D T E X -

T E X T U S.

O*Mnia vero hæc præter id, quod in osse oculis comprehenditur, requirenda sunt. gravioris enim vel levioris plagæ indicia sunt. ad hæc si offensus sine sensu quasi dormiens iacuerit, si oculi obcæcati fuerint, si vertigo ipsum occupaverit, si ceciderit.*

C O M M E N T.

HÆc sententia lectorem admonitum voluit, non solum habendam esse teli lædentis, & particulæ affectæ rationem, verum etiam symptomatum, à quibus læsionis magnitudo indicari potest. Perquirere ob id studiose oportet, quænam ægrotanti ab accepto vulnere con-

contigerint , an scilicet sibi
 similis circa animæ functiones
 unde quaque fuerit , an
 vero aliqua observata sit in-
 signis dissimilitudo , quæ ce-
 rebri & animalium spiri-
 tum perturbationem atte-
 stetur. Si enim sine sensu,
 quasi soporosus evaserit , si
 oculis tenebræ obversatæ
 sint , si vertiginosus sit reddi-
 tus , si quasi epilepsia corre-
 ptus ceciderit , si vomuerit,
 & tandem si præteritorum
 immemor fuisse videatur ,
 omnia , vel plæraque , læ-
 sionis magnitudinem , &
 periculū imminens demon-
 strant , ex quibus quasi cer-
 tam prædictionem elicere
 potest , salutis spem in angu-
 sto repositam esse.

T E X T U S.

A T ubi os tēlo nudetur, pla-
 ga ad suturas existente, dif-
 ficile est asserere de teli sede, reli-
 ctumne sit eius vestigium in osse,
 ubi id in ipsa sutura accidat
 quod in alio osse manifestum est:
 sutura enim una cum ipso con-
 spicitur, reliquo osse asperior. ne-
 que constat, teline sedes sit, an su-
 tura, nisi sedes late admodum
 pateat. Adiicitur etiam sedi ri-
 ma, plerumque ubi sedes ipsis
 futuris accidit. Quumque os fin-
 ditur, fissum affirmare difficilius
 est, propterea quod rima, si acci-
 dit, plerumque suturas occupet.
 Prompte enim hac parte os fin-
 ditur & resolvitur, eo quod natu-
 ra tenuius sit, ac magis rarum,
 quodque sutura facile findatur,
 ac resolvatur. Alia vero ossa,
 qui-

quibus sutura continetur, non finduntur, quoniam hæc firmiora sunt. At rima ad suturam suturæ quoque resolutio est; quam non facile est asserere, neque ubi à teli sede in sutura proficiscatur, quum finditur, & resolvitur, neque ubi sutura finditur, & resolvitur, propterea quod os & caro collidatur. Verum difficilius adhuc est asserere, num fissum os sit, propterea quod collisum; quandoquidem suturæ, quæ rimæ speciem referunt, & reliquo osse asperiores sunt, medici animum atque oculos fallunt, nisi os vehementer resolvatur, atque inscindatur, ut telum per totum penetret. huiusmodi enim malum, & sedes, idem est. Oportet autem, si vulnus ad suturas fuerit, & telum ossi insederit, diligenter animum advertere, ut investigemus

mus qua noxa osteneatur, quum à simili telo, eiusdemque magnitudinis aut etiam minori ictu, atque gravi vel etiam leviori, multo magis homo lædatur si telum futuras attingat, quam si alias partes.

COMMENT.

QUam difficilis sit noticiæ, magnique discriminis plaga, quæ futuras attingerit, superiori sententia aperte satis explicatur: ^a eoque magis quod non solum cognitio, sed & ipsa curatio difficillima evadit: nam rimas, introcessioneseque sedi coniunctas, nec scalpris deradere, nec terebra aperire licet, propter duram cerebri membranam futuris insinuatam, quæ ob acrem

sen-

^a Difficilior est supra futuram curatio fracturæ, quæ cognitio: hanc enim coniectura consequi possumus, illam vero nedum tentare necessariiis re- mediis.

DE VUL. CAPIT. 79
sensum irritaretur , & inflammaretur facile. Sed quam pauci hodie harum præceptionum studiosi ac memores reperiuntur?

T E X T U S.

Horum quoque magna pars sectionem postulat . a secare autem ipsas futuras non expedit: atque, ubi sectio necessaria sit, proximum os secare. De curatione vulnerum capitis , deque ratione qua deprehendi debeant mala ossis , quæ non apparent, ita sentimus.

C O M M E N T.

Magnam propterea partem horum , dixit sectionem postulare , ut indicaret, quasdam rimas , quæ futuris vulneratis accedunt,

a Tribus de causis non est adhibenda sectio futurae. Primo quia imbecillæ sunt, & facile à modiolis perforantur, sicque læderetur cerebrum. Secundo quia per futuras venæ & mēbranz transcunt, quas si ferro tangas, forte decideret al ligata dura mater. Tercio quia contracti calli impediret transpiratum.

adeo patentes esse, & materiæ expurgandæ aptas, ut nulla opus habeant per scalp-
pra vel terebrã dilatatione:
in cæteris vero omnibus, ubi
carnis plaga ad introspecien-
dam ossis fracturam, & ad
ossis detractionem non est
sufficiens, sectionem omni-
no adhibendam esse consu-
luit, ea tamen animadversio-
ne adiecta, ne scalprium aut
terebra futuris adhibeatur,
propter insinuatam cerebri
membranam: ob acrem enim
eius sensum dolor, & ex do-
lore inflammatio ex necessi-
tate subsequeretur: qua-
propter ad proximam par-
tem secedendum esse docet:
eligenda tamen ea est, quæ
declivior, expurgandæque
materiæ magis apta videbi-
tur.

DE VUL. CAPIT. 81
tur. Sed hæc de manus
opera, quæ à lëſionis co-
gnitione proficiſcitur, dicta
ſint.

T E X T U S.

Ulcus in capite neque vino,
neque alia re madeface-
re oportet, aut certe quam mini-
mum.

C O M M E N T.

TRaditis præceptis ad af-
fectus cognitionem ſpe-
ctantibus, curandi indicatio-
nes quam breviffime propo-
nit. Quum enim in libro, qui
de ulceribus inſcribitur, do-
cuiſſet, ulcera nullo humore
madefacienda eſſe, præter
quam vino, modo in plaga

a Hinc pa-
tet eorum
error, quæ
ab initio
vino im-
buunt vul-
nera, non
modo ca-
pitis re-
centia, ſed
& aliarum
partium.
Qui dum
cõtendunt
vinum re-
frigerare,
ducunt illi
eum ſuo
vino ad
inflamma-
tionẽ, ſer-
me ſem-
per, ut
multoties
obſervavi
Patavii.
Atqui cõ-
ſtat ex
Gal. lib. 8,
de ſimpl.
medic. fa-
cult. vi-
num cali-

D 5 capi-

dum eſſe. cui ſuffragatur Paul. libro 1. cap. 95. Niſi forte
velint, refrigerare more aquæ calidæ, hoc eſt, per accidens,
aperiendo videlicet poros. At tantum abeſt, quinimo ca-
ſſicat & adſtringit vinum.

capitis fere vinum interdicit. Nam in aliis ulceribus, is est eius usus, ut repellat, & siccet, quum nigrum & austerum requiratur. ut ex Gal. colligere licet 30. de fract. comment. Quamvis enim vinum ulceri capitis convenire videatur, ut siccandi facultate est præditum, in calvariæ tamen fractura circa initia nullus est eius usus: nã agglutinatio, donec purgatum^a ulcus fuerit, ac repletum, ossisque nudati partes abscefferint, prohibetur. Non est etiam opus repellentibus, eo quod partes, quæ cæteris supereminent, sint minus fluxionibus obnoxia, sed protinus medicamenta adhibenda sunt cephalica appellata, cuiusmodi sunt

^a Donec fuerit, ulcus purgatum, non tentanda est agglutinatio, quam tamen vinum sua siccitate præstat.

Isis,

DE VUL. CAPIT. 83

Isis, & Barbarum emplastra. Duas tamen advertit maximi momenti conditiones, dummodo scilicet vulnus attritum non fuerit, nec eidem ulla sit adhibenda sectio. nam (ut infra perspicuum evadet) ubi vulnus attritum fuerit, suppurantia omnino postulat: ubi vero sectio requiritur, quæ repellunt, cataplasmata, linamentum & vinculum, simul adhibenda sunt.

T E X T U S.

N*Equè cataplasmate, neque linamentis curare, at neque astringere etiam convenit capitis ulcus, nisi fuerit in fronte, aut in parte, quæ sine pilis sit, aut ad supercilia atque oculum. ulcera enim his locis cata-*

D 6 *plasmata*

plasmata magis & vincula requirunt, quam alia capitis parte: si quidem reliquum caput frontem universam continet, a ulcera autem ubicunque fuerint, ob sanguinis cursum ex iis quæ continent, inflammantur, intumentque. Verum nec quæ in fronte sunt per totum tempus cataplasmate nutrirī debent. sed quum inflammatio ac tumor cessat, tunc à linamentis, vinculo, & cataplasmate adhibendis desistendum est. In cæteris autem capitis partibus, nec linamento nec cataplasmate utendum; neque alligandum, nisi scalpelli opera necessaria sit.

COMMENT.

CAtaplasmatīs, & deligationis, idem est ac vini usus, ut scilicet ne phlegmone

a Hæc est sententia Hipp. ut partes quæ continent ulcus, hoc est, quæ circum ulcus sunt, sint obnoxie inflammationi: ideo quum frontem contineat reliquum caput, prospiciendū est ne inflāmetur; nā ex consequenti torum caput inflāmaretur.

gmone *a* excitetur prohibeant . utrumque autem reprobatur, præterquam in fronte, & temporibus, quod fluxioni magis subiiciantur. hæc etiam præsidia tandiu admovenda sunt, quousque inflammationis periculum desierit. Quod autem ad linamenta spectat, nihil est quod ea adhibeamus, nisi ut plaga magis hiet, labiaque diducta conserventur, tum ut mala ossis introspicere liceat, tum etiam ut operationes citra carnis noxam perfici possint. si tamen, ut dicebat, scalpelli opera necessaria fuerit, tunc propter dolorem dilatandæ plagæ, & calorem, qui eo motu scalpri vel terebræ adhibitæ excitatur, vinculo, ad robur, vino,

a Vinum quatenus exsiccat, fluxioni resistit: ac quatenus calidum, inflammationem facere paratum est.

vino, & cataplasmate, ad repellendum, linamento, ad plagam dilatandam, ut offis vicia introspicere liceat, necessario admovenda esse tacite innuit. perfici enim nequeunt opera hæc, quin doloris causa fluxioni occasionem præbeamus; cuius vitandæ studio, quæ antea ut superflua reprobaverat, tunc esse necessaria demonstrat. Quibus autem, & quando sectio conveniat, audite.

T E X T U S.

Postulant autem scalpellum
 ulcera capitis, ac frontis,
 quum os nudatum est, & veris-
 simile sit fuisse à telo violatum,
 ipsa vero breviora sunt, atque
 angustiora, quam ut perspicui pa-
 tiantur, numquid mali os sub te-
 lo sen-

lo senserit, & cuiusmodi sit, & quantum, quantum item carnis collisum sit, contra etiam num os sub telo inviolatum servetur, nihilque læsum sit, quidque opus in curatione sit, tam quod ad carnis, quam quod ad ossis vitium pertinet. Hæc itaque ulcera scalpelli usum requirunt, quod si nudato osse vulnera intus cava sint, abunde inscindere id cavum, transversum convenit, qua non facile medicamentum, quodcunque fuerit, admittit. a *Ulcera* insuper in orbem atque admodum intus cava scapelli quoque operam postulant. Orbis enim duabus lineis inscindendus est in longitudinem hominis, atque ulcus longum efficiendum. Vbi caput inscindendum sit, ceteræ partes eius tuto conscinduntur: tempus, & regio superior iuxta venam, quæ per

a *Ostium* est superiori commentario, non esse opus sc. & tione, ubi certo tenemus, non esse violatum os, & si angustum sit vulnus, ac ubi de cranii fractura dubitatur, et si os nudatum sit, tamen scalpello locus est: eoque magis, si breviora & antiquiora sint vulnera.

per tempora fertur, hic inquam locus scalpello attingi non debet: eum enim qui inscissus fuerit, nervorum distentio prehendit: ac si tempus sinistrum inscinditur, dextrum nervorū distensione occupatur, si dextrū, nervi distenduntur in sinistro. ergo quū nudati ossis causa plaga in capite secatur, ut appareat, lesum necne à telo fuerit, eatenus inscindi debet quatenus opus esse videbitur. Oportet autem ubi secatur diducere ab osse carnem, quæ membrana & ossi iuncta est, deinde ulcus universum linamentis implere, quæ in posterum diem minimo labore ipsum apertum exhibeant. Vbi autem linamenta dantur, quandiu adhibentur, imponendum est cataplasma ex polenta tenuissima, quæ ex aceto subacta incoquatur & maxime glutinosa fiat.

COMMENT.

Nihil est magis difficile, in universo hoc curandorum capitis vulnerum negotio, quam, in primo curationis aditu, ea probe exequi quæ ad sectionem attinent, ne scilicet aliquid diminutum, vel superfluum fiat. Hoc autem prout oportet decernere cuiusvis non est, sed eius duntaxat, qui longo rerum usu sit maxime exercitatus. Quapropter non iniuria admonet Hippoc., in quibusnam vulneribus, offe nudato, sectionem adhibere sit necessarium, ubi scilicet verisimile fuerit, calvariam à telo violatam, fissam, collisamve fuisse, vel ubi propter brevita-

vitatem, & angustiam, circumfitarumque partium attritionem ossis vitia intueri, & manus operam adhibere minime licet. idcirco ea ita aperienda sunt, ut universa fractura oculis subiiciatur, eoque maxime, si plagam exploranti angusta, interque calvariam & pericranium subcava reperiatur. quod specillo facile deprehendi potest. huiusmodi enim diversis sectionibus, quantum cavitas postulat, aperienda sunt, tum ut læsam intueamur calvariam, tum ut sanies expurgari libere queat, tum etiam ut medicamenta aptius accommodari possint. cutis enim sectiones facile sanescunt. sed si omittantur, lateatque fractura sensum,

quæ

quæ saniem in abscondito contrahat, quæ putredinem subiectis partibus communicet, de salute conclamatum est. Sed quoniam aliquæ partes, tuto sectionem non admittunt, minime prætermittere voluit, quin mala imminetia proponeret temporum musculos secanti, non solum propter venam, & arteriam, quæ per tempora feruntur, sed etiam propter nervosam, & maxime sensibilem eorundem naturam. ^a Transversa namque, vel obliqua sectione, temporali musculo secto, convulsionis periculum imminet. Nam oppositus musculus temporalis, maxillam ad se trahit, & semisectioni reliquias distendit, disten-

^a Proprie musculi a-
ctio con-
tractio est.
ergo dum
contrahi-
tur, pati-
tur, mu-
sculus igitur
si pa-
ritur ob
sectionē,
certe ut ab
opposito
musculo
temporali
trahatur
necesse est.

tra-

trahitque . Cavendum
 est insuper ab arteriæ sectio-
 ne, quæ per anteriorem mu-
 sculi partem conscendit;
 quam evitare licebit eius
 pulsum exploranti ; atti-
 guamque simul venam in-
 violatam servasse perspi-
 cuum erit . Si tamen ne-
 cessitas sectionem adhibere
 coëgerit , quod aliqua ossis
 particula fracta , atque in-
 trocedens, membranæque
 infesta percipiatur: ^a immi-
 nentis periculi prædictione
 præmissa, observata fibrarum
 serie, sectio ducenda erit .
 Eadem est frontis ratio, nam
 si iuxta supercilia transversa
 ducatur sectio, rectis frontis
 muscoli fibris præsectis, cu-
 tis ad palpebram concidet,
 eamque attollere prohibe-
 bit .

^a Medicum
 enim uti
 providētia
 optimum
 est, inquit
 Hip. lib. 1.
 præd.

bit. Sed quoniam non est
 satis, carnem secuisse, ut os
 conspectui subiiciatur, nisi
 simul membranam (quæ pe-
 ricranium dicitur) ab osse
 diduxerimus, ut calvariae
 substantia, omnibus tegu-
 mentis denudata conspici
 possit, & citra partium sen-
 sibilium læsionem, scalprum
 & terebram admittat: idcir-
 co ne quid ad hoc sectionis
 munus spectans prætermis-
 sum foret, illud observari
 voluit, quemadmodum
 & illud postremo addi-
 tum, ut ulcus universum de-
 cerptis filamentis, vel molli
 stupra, si alia desint, ovi al-
 bo madidis impleamus, in-
 cum usum ne caro concidi-
 dat, sed in proximam diem
 nullo negotio optime pa-
 teat.

a Paucos
 videas
 chirurgos
 qui hoc
 præceptis
 servant:
 quin sem-
 per inten-
 ti sunt in
 adducen-
 dis vulne-
 rum labiis,
 quasi illa
 cōpressio-
 ne velint
 aggluti-
 nare ul-
 cus. at ex
 Hig. lib. de
 ulce. ulce-
 ra non
 purgata,
 non com-
 mitti so-
 lent, etiā
 adducan-
 tur

teat. Hinc igitur colligitur, linamentum, & cataplasma iam reprobatum, sectione adhibita comprobari. Prima curatione peracta, eorum omnium, quæ universalialia dicuntur, ratio habenda est. nam eadem die, priusquam commoti totius corporis humores ad læsam particulam confluant, minuenda plenitudinis avertendæque materiæ causa. Si nihil impediat, media oppositi lateris vena est aperienda, ætate, temperatura, anni tempore, a effluxique sanguinis ex vulneribus copia, & virium robore perspectis; eadem etiam interdum ante quartum vel septimum iterata ab affecto latere venæ sectione, si incipientia circa

pla-

a Sanguinis
ex vulne-
re copia
impedit
venæ sec-
tionem,
ideo Cel-
sius probe
monet,
si parum
effluerit,
pati fluere
tutū esse,
vel cubitū
tundere:
multoque
magis, si
vulnus e-
brietas
præcesse-
rit; quod
non raro
contingit
Melvettis,

plagam inflammationis signa, auctaque febris id persuadeant. ^a Sequenti die, nulla expectata humorum coctione, eo quod bilis, ex ira & dolore agitata, ad ventriculum & caput facile deferatur, bilem purgans medicamentum protinus exhibendum est, Hipp. exemplo, qui tertio fract. in fracturis cum vulnere, veratrum eadem die propinabat. pro sapientis igitur medici iudicio, vel mel ros. solut. addito rhabar. vel syrup. ex infus. ros. vel manna vel cassia exhiberi poterit, quod opportunius videbitur, habita plenitudinis, ætatis, temperaturæ, & constitutionis ratione. Sequentibus vero diebus, mane singulo,

a Plerumque sit & ferme sæper, ut qui vulnerantur sano sint corporis habitu, & non nisi salubres urinae conspiciantur, ab initio præferim, ideo non est quod dubitemus de humoribus crudis.

gulo, idoneus syrupus, vel eius loco iusculum alteratum præbeatur, corpusque denuo ante septimum, vel undecimum, expurgetur.

Iniectis tamen interim tertio quoque die *a* clysteriis, si minus alvus respondeat frictionibus; omnique diversionis genere instituto. Quod vero ad rationem victus attinet, modicus cibus & aqua (authore in lib. de ulceribus consulente) plerisque ulcerum prodest, & præcipue in capite, quandiu inflammationis periculum imminet. *b* Panis igitur contritus ex aqua decoctus, cum lacte seminum melonum præbeatur, interdum danda ptisana, nisi ægris nauseam excitet; vel delicatiori-

a Clysteria laxia admodum sint, ne magis ægrum commoveant.

b Panatella sic dicta, is maxime convenit quibus incisissunt temporales muscoli. nam hi omnino à cibis duris arcendi & in quibus masticatione opus est.

tioribus panis ex iure pulli decoctus ; vino granatorum cum aqua & pauco saccharo in potu exhibitis. Sit interim in obscuro æger ; satis elato capite , super pulvillo ex lana, vel gossipio , aut si æstas fuerit , ex ^a alga confecto decumbat . Silentium contineat , nihil solidum dentibus atterat, caput huc illuc minime agitet , in latus vulneri oppositum decumbat , ita tamen ut sanies expurgari possit : omnem denique animi motum , tam iræ quam læticiæ effugiat : nemo ad risum, vel nimiam læticiam commoveat . Interdiu , nisi summa urgente necessitate , non dormiat . Externorum etiam ratio habeatur , ne à somno , &

a Alga hæc apud omnes in promptu est: sed quum frigida & sicca sit ordine secundo, multa eius loco parari possunt, Ego autem aliquando præscripsi utiliter rosaceos panes, his potissimum quæ insomnes noctes agebant.

quiete, per strepitus & tumultus excitetur. Si æstas fuerit, locus eligatur temperatus, nec soli admodum expositus. Præterea si per hyemem in cubiculo ignis accendatur; à nimio calore non minus cavendum est, quam ab immoderato frigore. Danda insuper opera ne ex igne fumus excitetur, quo suo nidore capiti & respirationi obsit. Odor postremo quisque vitandus est: nam malus, naturæ inimicus, bonus vero caput replet, ac sternutationes interdum movet.

T E X T U S.

Postridie a ubi linamenta subtraxeris, inspiciendum est, quo malo teneatur os. quod si cuius-

a Ta magnis & amplis vulneribus aliquando non secundo die deregimus plagā, sed usque ad tertium expectamus, timētes hæmorrhagiam: quod tamen citius fieri poterit, eo melius.

iusmodi noxa fuerit comprehendi nequeat, nec conspicuum sit, num mali aliquid senserit; probabileque sit, telum os attigisse, ipsumque violasse: scalpro radendum os est, in altitudinem & longitudinem hominis, atque etiam transversum, propter rimas, quæ conspectui non subiiciuntur, & propter collisa quæ latent, quum os non desederit ab alio capitis osse recedens: scalpro enim deprehenduntur ossis vicia, si alioquin manifesta non fuerint. Item ubi teli sedem in osse intueris, radenda est & ipsa sedes, & ossa, quæ iuxta sunt. interdum enim sedi adiicitur fissum, & collisum, vel collisum tantum, quæ deinde latent, quum conspectui non subiiciantur. Postquam scalpro os deraferis, si tibi exigere sectionem videtur,

*secare debes, neque pati ut res
tertium diem excedat, prius-
quam secēs, sed intra id spatium
secabis, a praesertim ubi tēpus ca-
lidum fuerit, tuque à principio
adbibearis.*

C O M M E N T.

a Tempore
aſtivo ci-
lius secā.
dum os
quā hyc-
mali, quia
estate ci-
lius pu-
treſcit, &
pus copio-
ſus gigni-
tur, & ex
conſeque-
ri os faci-
lius gan-
græna ten-
ratur.

HÆc authoris ſententia
ſatis demonſtrat, ſectio-
nem ea ratione adhiberi, ut
fracturas calvariae introſpi-
cere liceat, quæ rationali at-
que artiſicioſæ coniecturæ
reſpondeant. Sed quoniam
quædam rimæ exiguæ adeo,
& tenuiſſimæ ſunt, ut circa
primos dies, niſi propoſita
diligentia adhibeatur, medi-
ci conſpectum fugiant, id-
circo denudata calvaria ſcal-
pro radenda eſt, & recte &
oblique, ac per tranſverſum.

nam

DE VUL. CAPIT. IOI
nam abrasio densissimam of-
fis superficiem auferens, ri-
mam detegere solet. inter
abradendum enim tenuissi-
ma sanguinis linea secun-
dum rimæ processum, quasi
filum sericeum, coccinei co-
loris, diligenter intuenti sese
offert. quam conspectam li-
neam tandiu radere oportet,
quousque rima omnino
aboleatur, quamvis ad mem-
branam usque perveniret.
Pari etiam ratione est raden-
da ipsa teli sedes, & ossa pro-
xima, nisi futura nos remore-
tur: eoque magis, si suspice-
mur, rimã, vel collisionem,
sedi additam fuisse. ipsam-
que adhuc simplicem teli se-
dem ex usu est æqualem red-
dere, ne sanies à carne ema-
nans, atque ei insinuata, abs-

tergi nequeat , & interim
 computrescere os faciat .
 quod si fecerimus , non so-
 lum hoc imminens discrimen
 evademus , sed caro
 etiam ipsa , quæ ab ossis sub-
 stantiâ , medullosa tractu
 temporis expullulat, osse ab-
 raso facilius germinare po-
 terit . quâpropter si rimam,
 collisionem, introcessionem,
 vel sedem ad membranam
 usque pertingere reperia-
 mus , eo usque ossis sectio
 scalpris vel terebra adhibita
 persequenda est quousque
 omnino obliteretur, ne quid
 intus lateat , sed libere ex-
 purgari plaga possit . * Illud
 tamen præ ceteris (si eadem
 die ab ictu curationem sus-
 ceperimus) è memoria non
 excidat, universam operatio-
 nem

a Gal. 8. de
 usu part.
 dum cōtra
 Arist. ostē-
 dit, cere-
 brum non
 esse refri-
 gerium
 cordis, iu-
 bet ut ossa
 capitis ce-
 lerrime
 scindātur,
 ne cere-
 brum (in-
 quit) re-
 frigeretur.

nem circa calvariam tridui
 spacio, ante diem scilicet
 quartum, absolvendam esse.
 Sed nemo vestrum obsecro
 admiretur, nec mihi vitio
 vertat, quod eandem senten-
 tiam toties refricaverim,
 quod eam plurimi negli-
 gunt, potiusque a Pauli re-
 probandæ sententiæ adhæ-
 rent. qui lib. 60. cap. 90. æ-
 state ante septimum, hyeme
 ante decimum quartum diem
 aperiendam esse calvariam
 voluit. si enim tandiu rem
 produxeritis, ferum manus
 opera præbebit auxilium.
 præcesserint enim gravia
 symptomata, ut rigor, vo-
 mitus, delirium; quibus, ce-
 rebrum consensisse indica-
 tur. sapientisque esset me-
 dici, omnem potius operam

a pauli er-
 ror in
 aperienda
 calvaria.
 Verumta-
 men cre-
 diderim
 Pauli lo-
 cum mu-
 tilatū esse.

prætermittere , quum nihil
 prodesse queat , quam ratio-
 nales artis administrationes
 infamiae nota afficere . acce-
 lerandumque eo magis ne-
 gocium est , si æstas fuerit.
 nam à quarto die usque ad
 septimum suppurationi ma-
 xime intendit natura . quo
 tempore quum in negotio
 sit, & circa partem affectam
 humores ferveant , nulla ra-
 tione impedienda aut per-
 turbanda est. idcirco Hip. 3.
 de fract. comm., fracta , lu-
 xatave , post secundum diem
 reponere prohibet : atque
 adeo , ut in vulneribus fra-
 cturæ adiunctis , specilli etiã
 admotionem interdicat. pro-
 pius enim, inquit , ad mortẽ
 quam ad salutem ægrum
 perduxeris.

T E X T U S.

Verum si suspiceris, ne os fissum, collisum, vel utroque modo violatum sit: de sermone hominis coniecturam faciens, quod vehementer ictus fuerit: quod à valido vulnus acceperit, ubi alter ab altero vulneretur: quod telum quo percussus fuerit ex eorum numero est, quæ graviter lædunt: dein quod a vertigo sequuta est, oculi occæcati sunt, æger sine sensu quasi dormiẽs iacuit, cecidit: hæc ubi superveniunt, nisi patet, os ne fissum, collisum, aut utroque modo læsum sit, neque alioquin videre licet: inducendum est super os medicamentum aliquod nigrum, quod dilutum sit, ac super pla-

E **S** **gam**

a Si qua fracti crani alia oñ-
iecturis constant, certa sunt alia, quæ hic recẽ-
sentur cõ-
iecturalia sunt: mul-
tos enim vidi, ab ictu, & potissimum lapideo, versigine laborasse, demissione sanguinis per nates & aures, vomitu, & huiusmodi, qui tamen nulla cranii fractura laborabant; nã curabatur absq; cranii sectione. Ita ut colligi possit, in fracto cra-

nio semper hæc adesse signa; ac ubi apparet, non semper esse cranium fractum. Quod fit propter commotum & concussum cerebrum. At certa signa sunt pili alligati vulncri, & scissos quæ sese oculis præbent.

gam linteum dandum , & ex oleo madefaciendum , dein cataplasmate ex diluta polenta imposito alligandum . Postridie autem resolvere oportet, & purgatā plaga os radere. quod si integrum non fuerit , sed fissum & collisum, reliquum quod rasum erit , album invenietur; fissum vero & collisum, quum medicamentum combiberit dilutum & nigrum , in alio osse, quod album erit, nigrum conspicietur. Iterum quoque rima, quam nigram intueris , alte radenda est . quod si radendo huiusmodi rimam , quæ nigra apparet, ita summoveas , ut delite scat , collisum quidem os fuit magis , aut minus , atque ob id etiam fissum rima, quam scalper detraxit , res autem minus terribilis est , minus-

nusque negotiū facessit, rima delitescente. ubi altius descendit, & scalpro detrabi non potest, ad sectionem veniendum est.

C O M M E N T.

QUum authori esset perspicuum, aliquando fieri ut abrasio adhibita, ad tenuissimæ rimæ noticiam non sufficiat, quam tamen ratio adesse omnino suadeat, eo quod æger vehementer se percussam dixerit à robusto viro, gravi telo, quod vertigine & caligine correptus fuerit: tunc suspicari oportet os fractum esse, & ob id superimponendum nigrum aliquod medicamentum, quod rimæ insinuatam, eiusdem

a Prudent-
ter monet
non esse
utendum
scriptorio
atramen-
to, pro-
pter chal-
canthum,
quod sum-
mopere
mordax
est. At ty-
pographo-
rum atra-
mentum,
quum solū
constet
fuligine &
oleo ē li-
ni semi-
ne, ab
eo nihil
zurparum
ex eius u-
su seque-
tur incom-
modi.

index evadat. # Sed animad-
vertite, ne quod plerique
hodie faciunt, scriptorium
atramentū admvoeatis, pro-
pter chalcantum, & gal-
lam: nam si aliqua eius por-
tio pericranium & carnem
attigerit, plurimum adferet
incommodi: sed vel librario
utendum, vel pice cui ro-
faceum sit admixtum. Se-
quenti die purgata plaga,
scalpro radenda est calva-
ria; facile enim ab integro
osse nigredo tollitur, rema-
netq; id tantummodo, quod
in rimam est insinuatum.
hanc igitur nigram repertam
lineam, donec oblitteretur,
etiamsi ad membranam per-
venerit, radere oportet.

T E X T U S.

SEctiōe autem adhibita cætera faciēda sunt quæ ulceris curatio postulat : cavendumque ne os à carne, quæ minus recte curata fuerit, aliquo malo afficiatur : os enim, quod & sectum est , & quod alioquin nudatum , aut integrum est , aut quamvis à telo violatum sit , integrum apparet , ubi caro, quæ ipsum cingit, male curetur, inflammetur & comprimitur, magis periclitatur, ne purulentum fiat, licet alioquin futurum non esset: igneum enim os ipsum redditur , atque admodum inflammatur , ut quod ob subiectam carnem calefiat, inflammetur , motu pulsuque tentetur , & in omnia mala incidat quibus caro ipsa vexatur.

quæ

quæ quum ita se habeant, purulentum efficitur.

COMMENT.

Eodem docendi ordine, hoc loco progreditur, quemadmodum in lib. de fract. prius enim dedocere, quam docere intendit, ut scilicet omnem erroris caliginem prius discutiat, quam rectam curandi methodum proponat; cavendum esse, dicens, ne os à carne quæ minus recte curata fuerit aliquo malo afficiatur. Quam rem momenti quum maximi paucissimis transigat, multaue divini authoris arcana sub hac brevissima sententia lateant, eam pluribus aperiendam esse utile futurum arbitror. Nam multis

DE VUL. CAPIT. III

modis caro & os male curari possunt. ^a alii quandoquidem primum ab initio calidissima, ac siccissima medicamenta adhibent, elixiria appellata, quæ ex aqua ardenti & calidis pulveribus conficiuntur, vel secto, vel detrimento vulnere, nulla interim Hippoc. præceptionum habita ratione. calidiora enim hæc, & sicciora quum sint, quam ætas plerumque, temperatura, regio, & anni tempus postulent, ex iis affecta pars igneum fervorem contrahit, partis humidum absorbitur, suppuratioque ipsa prohibetur, quæ ad inflammationem vitandam summopere est necessaria. Et quamvis hac irrationali medica-

^a Error eorum nectatur, qui aqua ardenti vulnera curare nituntur.

dicamentorum. adhibitione curati interdum evadant, validæ id naturæ est ascribendum, cuius robore curantis errata corriguntur. Male ^a etiam curatur caro linteis oleo, vel aqua, madidis, quum utrunque satis pateat ulceribus adversari. male adhuc curatur calidiori, & acriori medicamento, quo pars irritetur, ac humor confluat, cuiusmodi est medicamentum quod de Betonica vel capitale vulgo vocatur, eo quod celerimæ suppurationi adverteatur, ad quam explendam moderata caliditas humiditati adiuncta requiritur. Præter hæc male curatur caro, si quis ambientis frigiditatem nimis veritus, multa capi-

a Multis attendit Hip. lib. de ulcer. aquam & oleum vulneribus non conducere. si non valde iam ad sanitatem tendunt. Quare ulcera universa nisi vino humectanda confirmat. Nam sic cum, inquit, sano propius. Aqua autem & oleum, humida sunt. Gal. aut lib. 3. de comp. medic. fec. gen. ita temperat ab aquæ usu, ut ne attingat quidem ulcus

capiti tegumenta superponat, quibus non solum ulcus, quod temperato calore gaudet, sed & totum caput ita obruitur, & incalescit, ut sano eidem capiti dolor & flamma afferri possint. Adde, quod iisdem comprimitur plaga, quod Hippoc. sententiæ adversatur. Immoderato denique calore, innatus calor dissipatur, materia trahitur, partis temperatura mutatur, continuum solvitur, doloreque accedente in solida ossis substantia igneus calor accenditur, qui subiecto, membranis, & cerebro facile communicatus, levi quamvis existente vulnere, curantis inscitia, ægrum ad interitum propellit: *a* dum enim imperiti frigidum

a plerique
incidunt
in scyllam
putantes
vitare
charyb-
dim, nam
dum fri-
gus vitat,
ignē acce-
dunt.

dum evitare student, medium tenere nesciunt, sed temere in flammam præcipitant, ignorantes, caloris excessum, magis quam defectum, circa initia adversari, & verendum esse, eo quod sanguis & spiritus, ad particulam affectam confluentes, eandem iusto calidiorum reddant, ut proprii temperamenti fines excedat. Male postremo caro curatur, si quis circa principia linamenta adhibeat rosaceo omphacino madida. nam qui ea curandi ratione utuntur, partem in-
 quiunt sicco roborari, inflammationemque prohiberi: *a* nec agnoscunt: sola enim hac & una præcipue curatione, eandem excitari,

a Quare & concludendum, non esse utendum exsiccantibus, ubi ad suppurationem debet deduci vulnus.

DE VUL. CAPIT. IIS
ri, parte nimirum refrige-
rata, & constipata transpi-
ratione, & suppuratione
impeditis. Nam si Hipp.
ratio in libr. de ulcer. 3.
de fracturis, & hoc eo-
dem libro confirmata vinu-
l habet, quod scilicet ul-
cus, & circumsitæ partes,
minime inflammationem
incurrant, expleta quam-
celerrime suppuratione, ,
contraria ratione tunc ul-
cus, & circumsitæ par-
tes, maxime inflammatio-
nem incurrent, impedita
aut remota suppuratione
ne.

TEX-

T E X T U S.

Malum autem, in ulcere
 carnem humidam esse,
 hebetem, & diuturniori tem-
 pore purgari: Danda vero ope-
 ra est, ut ulcus quam celerrime
 suppuret; hoc enim pacto quæ
 iuxta sunt, inflammari non po-
 terunt, ipsumque purum quam
 celerrime efficietur; necesse enim
 est, laceratam, collisamque à
 telo carnem in pus versam ta-
 bescere.

C O M M E N T.

Erroris caligine remota,
 ordo ipse postulare vi-
 debatur, ut auream hanc
 suppurandorum vulnerum
 proponeret sententiam, in
 qua universa curandi indi-
 catio reposita est. quam rem
 quum

quum paucissimis perstrin-
gat, sunt qui arbitrentur,
(quod oscitanter authorum
scripta percurrant) curatio-
nem ab eo non fuisse tradi-
tam. sed ut maxima solent
ingenia, quum rectam ma-
nu curandi rationem (quæ
difficillima est) longa satis
oratione explicuisset, quæ
ad curationem attinent, per
medicamenta satis paucis
complexus est, sola indica-
tione proposita. Quibus au-
tem citissime suppuratio
hæc ad inflammationem vi-
tandam expleatur, silentio
prætermisit, quum huius-
modi mediocriter exercita-
tum medicum latere neque-
ant. *¶* Quis enim ignorat,
suppurantium naturam mo-
deratam caliditatem humi-
dita-

a pus me-
ventia ma-
diocriter
calfacere
& hume-
dare ma-
gis quam
exficcare,
satis ex
Gal. con-
stat lib. 5.
de comp.
med. se-
cundum
gen. Arax
6. eiusdẽ,
digerentia
quæ acri-
dionem
quandam
recipiunt,
longe tu-
tiora sunt,
quam quæ
digerentia
solum, &
potissima
in pletho-
ricis cor-
poribus; in
quibus nō
raro flux-
ionis pe-
riculum
timeretur.

ditati adiunctam exposcere,
 quæ calori innato assimile-
 tur? Sed age, proponamus
 duo medicamenta, ratione
 & authoritate comproba-
 ta. Alterum Di. Authoris
 3. de fract. quo lethales
 plagas fracturis adiunctas
 curare docet. in quarum
 curatione, quemadmodum
 & hoc loco, quam citissi-
 me suppurat, ut inflamma-
 tionis discrimen vitemus.
 Tria continet medicamen-
 tum rosaceum, scilicet pi-
 cem nigram, & ceram, quod
 ab eo picatum dicitur. ha-
 bet rosacei unc. j. picis ni-
 græ vel navalis unc. dimi-
 diam, ceræ albæ drach. ij.
 vel. q. s. pro anni tempor-
 um diversitate, conficiatur
 medicamentum mediocris
 con-

DE VUL. CAPIT. II 9
consistentiæ , quod decer-
ptis filamentis illiniri pos-
sit. Alterum vero faculta-
tis eiusdem, quod etiam mi-
hi est in usu , habet lachry-
mæ abiectis purissimæ , ro-
facei optimi an. unc. j. ce-
ræ albæ unc. mediam , plus
minus, pro anni constitutio-
ne , ut mediocri sit substan-
tia , inter durum & liqui-
dum. Horum altero lina-
mentis illito , tandiu curan-
dum est ulcus hyeme quoti-
die semel , iterato per æsta-
tem , quousque attritum
& quod confluxerat probe
suppuretur , & expurgetur.
Fractæ interim , vel denuda-
tæ calvariæ , ut eius tempe-
ramentum conservetur , vel
decerpta filamenta per se
sicca superdentur , vel thu-
ris

ris & mastic. aliquid tenuis-
sime pulverisati superdetur,
ita tamen ne pericranio, vel
carnosis partibus adhibea-
tur. Habita etiam ætatis,
temperaturæ, & temporis
ratione, si sicciora vel mi-
nus sicca postulent. Illud
tamen præ cæteris memoria
excidere non debet, quod
illorum consilium minime
probandum existimem, qui
linamēta suppuratorio^a me-
dicamento illita, rosaceo li-
beraliter madefaciunt. ne-
queunt enim evitare isti,
quin oleum, ossi & ulceri
infestissimum, ad calvariam,
quæ siccis gaudet, perveniat,
eoque magis quod per se ad-
hibitum, facile flammam
suscipiat. Videnturque
immemores medicamenti,
quod

a Superio-
ri cōmen-
tario do-
cuit, eos
male carnē
curare, qui
rosaceo
omphaci-
no, sive
digestivo
uterentur,
quod ma-
gis inflā-
marent, ob
astringen-
tiam. Nunc
vero &
eodē re-
prehēdit,
qui dige-
stivo eadē
olea libe-
ralius ad-
hibent, ob
eandem
rationem,
& quod
calvarie
infestissi-
ma sint,
quæ non
modogau-
det siccis
potentia,
qualia esse
possent di-
cta olea,
sed & a-
qua, ut pul-
veribus ex
thure &
mastiche.

quod rosaceum habet; illi-
ta fuisse filamenta . quod
quidem propter aliorum
miscellam, nec ita inflam-
mabile, nec diffundi est a-
ptum. Quum ergo rationi
& experientiae adverfetur,
videtur prætermittendum.
nam facile innotescet, op-
portunius medicamentum
duorum propositorum alte-
ro excogitari non posse.
Et quamvis contrario colo-
re, parum dissimili tamen
facultate sunt prædita. Quod
vero ad circumfistas partes
attinet, eas oxyrrhodino il-
linire expedit, ut influen-
tem ad plagam humorem
repellamus, ab ulcere tamen
trium vel quatuor digito-
rum spatio recedentes, ne
suppurationem impediamus:

à Dum su-
perius
prohibe-
bat om.
phacinum
in suppu-
ratione
carnis, di-
cebat id
inflamma-
tionem ac-
cerfere.
Nunc cō-
tra: sed
utrumque
verum est,
at unum
fit essen-
tialiter,
aliud acci-
dentaliter.
Quæ autē
potior sit
ratio cur
id in uno
potius
præstet
quam in
alio, docet
Hip. &
Gal. lib. 5.
aphor. 20.
instructi
autem nō
postulat
ratio, ut
sim pro-
lixior.

latum dein linteum ex iisdem allitum, vel ex diachalcitide Galeni, quod ex rosaceo & recenti axungia compositum sit, quod linamenta plagæ apposita custodiat, superdetur, ne medicamenta, præcipue per noctem, maximo cum incommodo ab ulceribus recedant: eandem curandi seriem usque ad septimum diem observantes, nisi attrita vulnera diuturniorem postulent suppurationem. Singulo præterea die, hyeme præsertim, semel tantum plagam curare conducit, donec quartus dies præterierit. qui enim bis curant, ut aliquid facere videantur, nihil aliud proficiunt, quam quod sapientissime nature functiones (dum
sup-

DE VUL. CAPIT. 123
suppurationi incumbit, &
quasi in opere turget) impe-
diant, plagam aëri expo-
nentes: nisi forte id primis
diebus necessitate coacti fe-
cerint, ut ante quartum
diem ossis sectionem, & quæ
circa calvariam facienda
sunt, in tempore absolvan-
tur. Æstate vero, quod
suppurationes celerius fiant,
mane, & vesperi, curare ex
usu est, ut quæ genita est pu-
treo removeri possit, co-
que magis si plaga maior
fuerit. Quod vero ad ea
attinet, quæ aëris frigidî vi-
tandi causa adhibentur, at-
tendendum est anni tempera-
tura, & consuetudo. Satius
enim ipse semper duxi, cu-
biculi, in quo æger decum-
bit, aërem alterare, quam

multis operimentis caput
obruere, affluxuique occa-
sionem præbere. Quid
enim prohibet hyeme quam-
vis aspera cubiculi aërem
ita temperare, ut sit veri vel
autumno similis. *a* Pro de-
ligatione autem, quum eius
vix alius sit usus, nisi quod
medicamenta custodiat,
duæ fasciolæ satis esse vi-
dentur, latæ, molles, tenues,
quarum altera sub mento fi-
niat, altera vero ad primæ
custodiam circum caput fe-
ratur, cuius nodus post au-
rem alteram collocetur, ne
decumbenti ægro, & plagæ,
aliquid incommodi adferat,
superpositis tamen multipli-
cibus linteis, mollibus,
quadruplicibus, vel etiam
pluribus, pro consuetudine,
&

a Omnium
fasciarum
& deliga-
tionum vi-
cē supplet
in capite
eucupha
linea.

DE VUL. CAPIT. 125
& natura ægrotātis. Ad sum-
mam; ea mihi in cooperien-
do capite vulnerato videtur
servanda regula. Primo, ut ex
solis linteis, non stuppis,
non pellibus, non lana, te-
gatur, quandiu scilicet in-
flammationis periculum
imminet: nam linteorum
temperatus est calor, reli-
quorum vero acrior quam
conveniat. Secundo, ut
tanta linteorum copia super-
detur, ut interrogatus æger,
nihil se frigoris, per noctem
præcipue, nihil etiam calo-
ris sensisse dicat, ut & adde-
re aliquid, & diminuerē
pro oportunitate liceat. Sed
hæc de vulneris curatione
usque ad expletam suppura-
tionem dicta sint satis.

T E X T U S.

Postquam purgata erit, sicca-
 ri ulcus debet. nam sic ma-
 ture admodum sanescet, & caro
 non humida, sed sicca produce-
 tur, sic etiam in ulcere caro mi-
 nime supercrescet.

C O M M E N T.

QUamvis author in lib.
 de ulcer. scripsisset,
 communem curandi ulceris
 indicationem, ipsam exsic-
 cationem esse, eo quod sic-
 cum sit sano propius, humi-
 dum non sano: quominus ta-
 men statim à principio ex-
 siccantibus utamur, ipsa sup-
 puratio, quæ ad inflamma-
 tionem evitandam est maxi-
 me opportuna, prohibet.
 nam quæ siccant, suppurationi
 ni

ni adversantur, attritam vero carnem, humoresque confluentes putrescere, ac purgari necesse est. quo munere expleto propria ulceris curandi indicatio insurgit. Quapropter relinquitur sapientis medici iudicio, ut opportune, post septimum, vel nonum diem, à purgantibus recedat, exsiccantiaque adhibeat, *a* quæ & glutinantia & sarcotica dicuntur, habita tamen ætatis, & temperaturæ ratione. carni enim deperditæ similis est generanda. namque si plus iusto medicamentum exsiccet, tantum aberit ut repleat, ut carnem etiam absumat, & cavum ulcus, cruentumque reddat. si vero ulcus humetetur nimis, mollis, laxa, &

a Glutinantia in eo à sarcoticis differunt, quod illa his siciora sint, neque detergendi vim habeant, ut sarcotica: & sarcotica quæ generandæ carni aptæ sunt, prius adhibenda, deinde glutinantia, quibus tenella & crescens caro cohibetur coniungaturque.

128 COMM. IN HIP.
 fungosa caro gignetur, ci-
 catrici obducendæ inepta,
 propter quam curatio diu
 proferetur, osque subie-
 ctum, nimio humore ma-
 dens, corrumpetur, atque
 abscedet. si quis enim pue-
 ro vel * molli habitu præ-
 dito Isis medicamentum
 durioribus corporibus op-
 portunum adhibeat, car-
 nem absumet: sicco vero
 corpori si thuris, mastich.
 vel sarcocol. pollinem in-
 sperferit, fungosam carnem
 generari conspiciet. mode-
 rate igitur siccantia adhi-
 benda sunt. nam genera-
 dæ carnis munus naturæ est:
 artis vero, impedimenta re-
 movere, tenue scilicet par-
 ticulæ excrementum quan-
 tum est satis consumere,
 cras-

a Porro
 inquit
 Gal. locis
 citatis de
 med. cōp.
 secun. gen.
 2, mollio-
 ra humi-
 dioraque
 corpora,
 imbecilli-
 oribus me-
 dicamen-
 tis egenti-
 ut vehen-
 mentiori-
 bus quæ
 prius
 contraria
 existunt.

crassum vero detergere .
 cuiusmodi hoc est , quod
 habet lachrymæ abietis
 unc. semis ; fyr. rosat.
 simpl. unc. j. thuris electi
 subtil. pulver. q. s. ut ci-
 tra ignem , mediocrem for-
 mam acquirat , ut linamen-
 tis commode illiniri queat.
 nam opus est ut medica-
 menta exsiccent, citra mor-
 sum tamen , simulque
 abstergant., absque eo quod
 molestiam ulceri inferant.
 cuiusmodi in mollioribus
 mastich. thus, sarcocol. pau-
 lo siccioribus vero , myr-
 rha , manna thuris , aloë.
 hæc enim omnia præter id
 quod moderate siccant , &
 detergent , suo lentore
 calorem innatum foveant.
 in durioribus tamen corpo-
 ribus

a Isis, &
barbarum,
parata non
habentur
ita fre-
quenter
apud no-
stros phar-
macopœ-
os, ut in
Italia. Sed
horum de-
scriptionē
à Gal. ve-
nari pote-
ris, ex lib.
2. 4. & 5. de
compo.
med. se-
cun. gen-
rum & à
Paulo
lib. 7.

ribus *a* Isis medicamentum
opportunius est, ad similem
carnem regenerandam. plæ-
rumque tamen inspersis su-
per os iam dictis pulveri-
bus, donec squama abscē-
dat, siccis linamentis cura-
re consuevi, Barbari empla-
stri linteo superdato. qui
enim oleum vel unctuosā ad-
hibent, molliusculam &
supereminentem carnem ad-
generant, subiecto ossi infe-
ctam, quam postea absume-
re acrioribus medicamen-
tis, non exiguo discrimine
coacti sunt, præter id quod
diuturnam valde curatio-
nem reddunt.

T E X T U S.

Idem quoque respondet in mem-
brana, quæ cerebrum tegit.
nam si os protinus & secetur, &
patefacta membrana detraha-
tur, hæc quam celerrime pur-
ganda est & siccanda, ne diu-
tius madens hebes fiat, & attol-
latur: quæ quum ita accidunt
periculum est ne putrescat.

C O M M E N T.

QUoniam potuisset quis
dubitare an eadem cu-
randi ratio, circa carnem
proposita, membranæ con-
veniat, propterea inquit;
membranā non mitius quam
ipsam carnem celerrime pur-
gandam & siccandam esse,
vel telo eadem, vel manus
opera detecta fuerit. Pur-
gatur

gatur autem vel suppuratur
 rosaceo composito, in du-
 plici ^a vase moderate cale-
 facto, ad quartum usque
 diem infuso. postquam ve-
 ro quartus præterierit, & cu-
 ratio ad vota succedat, reli-
 cto rosaceo, quæ modice
 abstergunt & siccant, infun-
 denda sunt. cuiusmodi est
 saccharum dilutum, quod
 vulgus Iuleb violatum ap-
 pellat. quorum altero in-
 fusa filamenta, vel linteum
 sericeum coccineum mollè
 ac tenue, membranæ super-
 ponimus, carni postmodum
 adhibitis iam dictis medica-
 mentis. Hæc citra morsum
 membranam detergunt. nam
 si quis diutius oleo utatur,
 putrescet nimis, & sordi-
 da evadet: sin autem acro-
 ribus

a in du-
 plici vase
 calefit ro-
 faceum, si
 in poculo
 æneo vel
 terreo po-
 fueris a-
 quam ca-
 lidam, &
 huic im-
 ponas am-
 pullâ lati
 orificiî,
 rosaceo se-
 miplenâ.

ribus utamur, ut a melle
 rosaceo, aut syrupo ros. sic-
 co, dolor & inflammatio
 excitari solent, biliosis præ-
 cipue, acrique sensu præ-
 ditis, horumque acrium
 abstergentium usû, aliquos
 periclitatos fuisse observa-
 vi. Absterfa ut diximus mem-
 brana, superest ut sarcoti-
 cis, ætati & temperaturæ
 proportionatis, repleamus.
 &, licet si manna thuris, sar-
 cocolla, aloë, myrrha, vel
 huiusmodi inspersis, adge-
 nerari caro possit, animad-
 vertendum tamen, ubi mem-
 brana ab osse paulo latius
 abscesserit, gummata hæc
 facile sub calvaria glutinis
 in modum concrefcere, &
 medico ut auferantur ne-
 gotium facessere: idcirco

a Oculata
 considera-
 tio, de
 melle &
 saccharo,
 quæ utra-
 que quum
 derergant,
 mel tamē
 maiore cū
 acrimonia
 & calidi-
 tate, ut nō
 tutus sit
 huius usus
 de cerebro.

ne ex horum glutinosorum usu aliquid incommodi adferatur, sanieique expurgatio differatur, eorum vice mihi probatum ac in usu est, decoctum vini dulcis oligophori, in cuius libra dimidia (omni tamen inflammationis sublata suspicione) mannae thuris, sarcoc., myrrhae, an. dra. ij, decoctae fuerint: nam haec decoctio, praeter id quod excrementa abluat, cohibito praecipue naribus obturatis aëre, siccet & replet.

T E X T U S.

O*S autem, capite vulnerato, abscessurum est ab alio osse, siue ita incisum sit, ut ostendat qua telum infederit, siue alioquin plurimum nudatum abs-*

*abscedit, quum exangue admodū
 sit. Exhauritur autem sanguis
 in osse, tempore, & maxima par-
 te medicamentorum : celerrime
 vero abscedet, si quis ulcus ce-
 lerrime purum præstet, deinde
 & ipsum & os siccet, idque &
 plus, & minus: nam quod celer-
 rime arefcit, attenuaturque, ea-
 dem causa potissimum abscedit
 ab alio osse, quod quidem san-
 guinem habet, & vivit, quia
 redditum exangue ac siccum, ab
 eo, quod sanguinem habet, & vi-
 vit, valde recedit. quodcunque
 etiam os à suo statu recedens de-
 sidit, vel quod perruptum sit, vel
 quod late omnino præscissum, mi-
 nus periculosum est, membrana
 indiolata. quod item pluribus ri-
 mis & latioribus fractum est,
 minus adhuc periculosum est, &
 facilius avellitur. neque huius-
 modi*

modi quippiam secare oportet, aut periculose conari, priusquam sponte sequatur, detrabere: quod tunc fieri par est, quum primum subeunte carne relaxatur. ^a Sub-
 it autem ab ea sede, qua par-
 tes duplicis ossis inter se conne-
 ctuntur, & ab eo quod sanum est, si superior tantum pars ossis cor-
 rumpatur. Hac utique via, & caro quam celerrime succrescet ac producet, & ossa remitten-
 tur, si quis in vulnere ad pus mo-
 vendum & purgandum festinet: quod si totum os desidat, sic ut utraq; parte, tam inferiori, quam superiori, intro ad membranam secedat, ubi eadem curatio adhi-
 beatur, celerrime & ulcus consa-
 nescent, & ossa desidentia remit-
 tentur.

^a Vult Hipp. ut subnasca-
 tur caro ex dupli-
 cata ossis lamina & ex sano osse, si su-
 perna os-
 sis pars sola fuerit corrupta.

COMMENT.

HINC abscedentium
 a squamarum ratio-
 nem discere licet. nam quam-
 vis indies aliqua ex parte re-
 pleri videatur ulcus, nequit
 tamen antea agglutinari,
 quam ossis denudati superfi-
 cies, ac totum id, quod fra-
 ctum & comminutum fue-
 rat, abscefferit, & à carne,
 quæ ab ossis sani medulla ex-
 pullulat, propellatur, &
 abiiciatur. nam ossis adulti
 hominis superficies ita den-
 sa & solida est, ut eam e-
 mergens caro pervadere
 nequeat nisi squama abii-
 ciatur. Fieri enim minime
 potest carnem labiis vulneris
 adnascentem ossi adhærere,

a Quan-
 quam à
 primo cu-
 rationis
 exordio,
 pilos ex-
 cisos, &
 ossa remo-
 vere debe-
 amus, ac-
 cidit ta-
 men plz-
 rumque,
 ut aut pro-
 pter dolo-
 rem, aut
 quod se-
 misecta
 lateant, nō
 possint au-
 ferri: ea
 postea na-
 tura sagax
 & valida
 propellit,
 vel etiam
 ferme ad
 cicatricem
 deductis
 vulneri-
 bus, ut
 etiā 6. ad
 calcem
 meth.
 med. mo-
 neat Gal.
 ut si quid
 fractum
 longius
 excurrat,
 id ad finē
 usque non
 persequē-
 dum, sed
 naturæ
 commit-

sed

tendum, interdum nulla præcessa ossis sectione, squama ta-
 men exiliat, ut facilius caro ossi inhærescat.

sed à proprio necesse est ossis alimento, ut à firma basi, expullulet, pericraniique loco, ossis indumentum efficiatur. In pueris tamen ob substantiæ ossis raritatem, nulla interdum abiecta squama, caro ossi adnascitur, & per poros expullulat. Harum squamarum abscessus in adultis, 30. vel 40. die fieri solent. nihil tamen certum est. nam vel maior, vel minor pars abscedit, vel sicca, vel mollis est ægri temperatura, æstas, vel hyems; anterior, posterior, vel suprema capitis pars affecta est. Abiectis squamis, caro ossi & membranæ adnata labiis agglutinatur, siccisque filamentis, barbaroque emplastro super-

a Separatio ossis quod circumambit cerebri secundum, intra quadragessimum vel quinquagesimum diem sequi solet, ut & aliarum squamarum abscessus,

perposito ad cicatricem perducitur. Eadem & in cæteris ossibus carne denu-
datis est ratio. Ut igitur squamæ celerius decidant, sicca (ut diximus) adhibenda sunt : qui enim humectantibus curant, squamarum abscessus, universamque curationem diutius producunt.

T E X T U S.

PVerorum ossa tenuiora sunt, & molliora, quoniam plus sanguinis habent, & cava sunt, non dura, non densa, non firma, atque ubi à telo pari, vel etiam imbecilliori æqualiter, aut etiam levius vulneretur tenerioris pueri os, magis accitius purulentum evadit, quam robustioris. Quod si vulnus
alio-

alioquin mortiferum sit , citius decedit tener , quam robu-

a Superius de ossis fracturis in genere actum est. Nunc ad pueros hic locus restringi videtur.

stus annis. a Verum oportet, ubi os nudatum sit , id operam dare , ut cognoscamus quod conspectui non subiicitur , intelligamusque , num os fissum sit , & collisum , vel collisum tantum , vel non ita incisum , ut ostendat qua telum insederit , an præter id collisum , aut fissum , aut utroque modo læ-

b Superius commentario dictum est, non satis tutam esse sectionem in pueris.

sum sit: b atque ubi aliquo ex his modis violetur , detrabere sanguinem oportet, osse per exiguum terebram perforato. Subinde autem os considerandum est: tenuius enim & minus altum est tenera ætate quam firma.

COMMENT.

QUoniam puerorum ossa, pro caloris & humiditatis copia, putredini suscipiendæ sunt magis idonea, eoque magis, quod rara substantia prædita sint, quam putredo minori negotio pervadere potest, & ad profundum pervenire, quam in adultis, in quibus, ob substantiæ duriciem, minus facile putrescunt, idcirco ut hæc præcognoscere & prædicere medico liceat, hac admonuisse voluit sententia. nam quum ob ossis imbecillitatem, molliciem, & raritatem, tum offensam graviolem experitur, tum facile putredo invadit, & cerebri membranam afficit; ex
pari

pari etiam ac minore ictu, ubi intereundum sit, celerime communicata cerebro læsione, celerius pueri, quam grandiores natu intereunt. Ubi autem fissio, collisio, vel sedes in osse pueri perquirenda, atque investiganda, atque secanda sit, animadvertendum esse docuit, quam caute, & qua dexteritate, quamve exiguis instrumentis ossis sectio pertractanda sit, propter eius molliciem & tenuitatem. si scalpris igitur, aut terebra utamur, sæpe attollenda manus, ne subiecta membrana violetur.

T E X. T U S.

UBicumque autem ex vulnere
 intereundum sit, neque possit
 homo sanitatem recipere, neque
 servari, ex his notis intelligere
 convenit moriturum, & quod fu-
 turum est, præsignificare. Hæc
 enim ægrotanti accidunt, quum
 quis fractum esse os percepit, sive
 fissum sit, sive collisum, sive quo-
 vis modo ruptum: neque id ra-
 dat, neque secet; quasi non egeat,
 & inviolatum sit. Hyeme plæ-
 rumque ante 14. diem, æstate
 post 7. febris accedit: quæ quum
 supervenit, vulnus reddit non sui
 coloris, & saniem modicam ef-
 fundit: quodque ex ipso inflam-
 matum est emoritur, glutino-
 sum efficitur, & carnem sale
 conditam representat, rufum,
 sublividum: tuncque corrup-
 pi

pi os incipit; & nigrum fit, leve existens, tandem subpallidum se ostendit, vel albidum. At ubi iam purulentum est, pustulae in lingua nascuntur, & laborans mente non constante consumitur. Plerisque etiam nervorum distensio in altera parte corporis supernascitur. siquidem vulnus in sinistra parte capitis fuerit, nervorum distensio dextram corporis occupat: si dextra capitis vulnerata sit, nervi in sinistra corporis distenduntur. Sunt & qui attoniti fiunt, sicque aestate ante septimum diem, hyeme ante decimumquartum pereunt. Idem vero significant haec indicia vetustiori vulnere, atque recenti.

COMMENT.

QUum ad prædictionem
 universa hæc pertineat
 sententia, eam diligenter
 perpendere convenit. *¶* nam
 quemadmodum orator non
 semper persuadere potis est,
 ita & medico aliquando in
 sanitatem ægros restituere
 non licet. sapientis tamen
 medici est, imminens discrimen,
 ad calumniam evitan-
 dam, præcognoscere ac præ-
 dicere: nihil enim medico
 magis turpe accidere potest,
 quam, eo id non prospicien-
 te, ac salutem etiam polli-
 cente, ægrum ad interitum
 properare, quod in exercita-
 tis, & sciolis, non raro ac-
 cidisse conspiciamus. pro-
 pterea à D. Hipp. signa pro-

¶ Ideoque
 Celsus lib,
 5. cap. 26,
 ante om-
 nia scire
 medicum
 oportere,
 quæ vul-
 nera insa-
 nabilia
 sint, quæ
 difficilem
 curationē
 habeant,
 quæ pro-
 priorem,
 Est enim
 prudētis,
 primum
 eum qui
 serviri nō
 potest, nō
 attingere,
 nec subire
 spem eius.

ponuntur, quibus morituros certo præcognoscere licet. Sed antequam circa hæc versamur, utile me facturum arbitror, si quasdam causas proposuero, à me longo usu observatas, propter quas ægri ex capitis vulnere moriantur: ^a quas ad quatuor præcipua capita redigere consuevi. Quidam enim ob vulneris magnitudinem, & cerebri concussionem pereunt, quæ lethalia valde appellantur: quibus gravissima statim à principio symptomata coniuncta sunt, ^b vertigo scilicet, caligo, casus, obmutescencia, mentis alienatio, oblivio, bilis vomitus: pereuntque hi ut plurimum ob morbi magnitudinem ante quartum aut septimum

a Quatuor modis inscribere vulneratos contingit.

b Hæc signa sunt & diagnostica vulnerati cranii & prognostica mortis.

ptimum diem. Secundo
 pereunt aegri iſto capite,
 ob curantis imperitiam, eo
 quod aliquid prætermittat,
 quod feciſſe neceſſe fuerat,
 ut ſi circa initia plagam di-
 latare, ad offis fracturam in-
 troſpiciendam & curandam,
 prætermiſerit, fiſſam, colli-
 ſamque calvariam fuiſſe,
 ignorarit, & ſaniem contra-
 here permiſerit, quaſi nulla
 ſectione opus fuiſſet, nul-
 lam totius corporis ratio-
 nem habuerit, quod ad vi-
 ctum, purgationem, & venæ
 ſectionem attinet, vel ali-
 quid temere commiſerit, & ut
 ſi, offis fracti partibus cū vio-
 lentia diſuſis, membranam
 male affecerit, futurae tere-
 bram vel ſcalprum adhi-
 buerit, acriorique medica-

a Nō vio-
 lenter ſunt
 offa divel-
 lenda:
 quin & ſa-
 squamma-
 rum de-
 tractione,
 aut offis
 cariat, ex-
 pectandū
 naturæ au-
 xiliū, dum
 offa ipſa,
 veluti ad
 maturita-
 tem dedu-
 cta, ſponte
 propellere
 incipit.

mento, quo inflammatio excitatur, plagam curaverit, oleum, oleosaeque diutius adhibuerit, locum affectum operimentorum copia ita obruerit, compresserit, calefecerit, ut non solum plagam, sed & totum caput inflammatione affecerit: imperiti enim dum aëris frigidi-
tatem metuunt, nesciunt (ut diximus) ad medium pervenire ac in eo persistere, sed in extremum præcipites abeunt; quo fit ut inflammatione oborta, curantis vitio ægrum periisse, facile diiudicare possit. *a* Tertio, per-
eunt interdum, levi quamvis vulnere, sua culpa, quod corpore vel animo graviter delinquant. Corpore quidem, ut si vinum iniussu me-
dici

a Quare non satis est suum fecisse officium, nisi suum ægrotus, suum astantes fecerint: sintque externa rite comparata. *a-phorif. c. 1. & 2.*

dici bibant, venerem exerceant, calidos odores olfaciant, cibo se nimis repleant, caput frequenter dimoveant, quasi loco stare nequeunt. Animo autem delinquunt, si, ab inimico læsi, iracundi sunt, ac de vindicta continuo cogitent, eam denique ob causam vigilant, & ob animi motum bilis in corpore agitetur, quæ laboranti particulæ, totique capiti cõmunicata, intemperie adferat: non minus enim afficitur capite ictus, ob continuas mentis cogitationes, quibus animales spiritus incallescunt, quam affici soleat, qui genu vel pede vulneratis, corpus vehere, cursumve exercere contendat. Nonnulli etiam adeo sibi timent, ut statim ab accepto

ictu; animo prosternantur,
 omnemque salutis spem ab-
 iiciant, & nihil aliud cogi-
 tent quam mortem ipsam.
 quæ res quantam in morbis
 vim habeat, nemo est qui
 ignoret. Si enim in quo-
 vis morbo, bene sperare
 maximum est ad salutem.
 indicium, ita & desperare
 morituri præcipuum est si-
 gnum. Hinc igitur colli-
 gite, prædicendo sapien-
 tiam. Nam raro in prædi-
 cendo decipiemini, si, meti-
 culosos, iracundos, temera-
 rios, medicis minime obse-
 quentes, proque arbitrio vi-
 ventes, in maximo versari
 discrimine, prædixeritis,
 quanvis ipsius vulneris ra-
 tione, id metuendum non
 fuisset: malo enim ipse gra-
 vius

DE VUL. CAPIT. ISI

vius ictum curare, qui sapiens sibi moderetur, infortuniaque æquo animo ferat, quam imprudentem, ac timidum, leviori quamvis vulnere affectum. Quarto & postremo ægrotos interdum ex levi capitis vulnere periiſſe observabitis, non propter cerebri læſionem, vel calvariæ gravem fracturam, vel quod in curatione medicus, vel ægrotans deliquerit, sed à causa quadam recondita, nisi quis sedulo animum adhibeat. Quod quidem duobus modis accidere potest. Vel quod æger natura, aut ex accidenti malis & succis refertum corpus habeat, qui quidem ab acceptis vulneribus, quasi tumultuarii milites, in partem læ-

a Quantum nocet ca-
 cochymia
 in aliis
 affectibus,
 tantum &
 in vulne-
 ribus no-
 cua est.

sam & debilem ita irruunt,
 ut nulla arte, vel consilio,
 quacunque medicus utatur
 providentia, resistere valeat.
 Accidit etiam, ut quis natu-
 rali temperamento satis bo-
 no sit præditus, nihilominus
 vel ob errata, in victu *a* & in
 cæteris commissâ antequam
 vulneraretur; vel ob gravia
 animi accidentia, quæ præ-
 cesserint, præviâ quandam
 dispositionem acquisiverit,
 ut nullo quamvis accedente
 vulnere, in gravem admo-
 dum incidere ægritudinem
 proclivis esset: eodem vero
 vulnerato, humores illi præ-
 vi, ob iram vel metum agita-
 ti, ad affectam particulam
 confluunt, inflammationem-
 que inevitabilem excitant,
 quâvis (ut diximus) nec gra-

a Multi
 post longâ
 venerem,
 alii egre-
 gie poti,
 nonnulli
 post gra-
 ves & diu-
 turnos la-
 bores vul-
 nerantur:
 quæ om-
 nia detra-
 hunt de
 bono in-
 curatione
 successu.

ve vulnus, nec medici, nec ægrotantis errata, ad perniciem concurrant. Cogitate igitur, obsecro, quam oculatum, quam providum, quam diligentem oporteat esse medicum, in interrogandis & præcognoscendis singulis quæ ad rem attinent, ut inde prædicendi normam eliciat, nihilque negligat, nihil temere pronunciet. Sed ad rem redeo. Cui mors, inquit, ex capitis vulnere imminet, certa quædam contingunt, quibus perspectis facile liceat futura prædicere. Si quis enim fissum os, vel collisum, vel aliquo modo ruptum, non raserit, neque aperuerit, quasi nulla sectione sit opus, saniemque fractura in abscondito contra-

hat, & ad membranam descendat, febris hominem corripit hyeme plærumque ante decimum quartum, æstate post septimum. quæ quidem febris, quamvis author id prætermiserit, cum rigore fere semper invadit, imo cum rigoribus inordinatis, ut eadem die, magna ex parte, tres, quatuorve, & plures accessiones habeat, quod nulli febrium generi accidere solet. ^a Adde quod nauseabundi fiunt, vel vomitu etiam corripiuntur, propter communicatam ventriculo læsionem: non raro nugantur, delirant cum risu, nequeunt loco stare, tota nocte vigilant, alii quasi sopore correpti decumbunt: vulnus mali coloris redditur, sanies

^a Sextum nervorum per membram nutritionis inferiur, ideo læso cranio per consortiū nausea & vomitus sequuntur.

modica effluit, & plærumque male olens: languent, & nullo tumore ^a prædita sunt labia, & quasi salitæ carnis effigiem repræsentant. quæ omnia indicant, innati caloris extinctionem, vel saltem calidum innatum, adeo ad præcipua membra collectum esse, ut partium extrinsecarum custodiam habere nequeat. os præterea denigratur, exusti à calore extraneo humidi pinguis indicium. postremo ubi iam omnino moritur æger, subpallidum, vel albidum redditur. Si vero anteriorem partem vulnus occupet, eiusdem partis oculus intumescet: oppositi autem lateris plerisque cervix dolet, & in eiusdem paralyfim tandem incidit, quæ-

^a Hinc aphorif. 66. sectionis 5. si in vultu pravis & magnis tumores non apparent, ingens est malum.

rente nimirum natura locum, tum per viam oculi, tum per spinalis medullæ, progressum, quo materiam qua cerebrum afficitur, quasi critice exonerare possit. & horum plerique undecimo, alii vero decimo septimo, vel vigesimo pereunt.

T E X T U S.

VErum ubi intelligis, febrem invadere, vel aliquod aliud signum languenti supervenire, nihil cessare debes, sed os usque ad membranam secare, vel scalpro radere: facile autem secatur, & facile raditur: in cæteris vero eam curationem admoovere, quam idoneam indicabis: quod fit intuitu.

COMMENT.

Horum symptomatum
 si quod, vel plæraque,
 languentem corripuerint,
 non est cunctandum, sed præ-
 dictione præmissa, quod
 spes in angusto sit reposita,
 satiusque sit anceps reme-
 dium, quam nullum, calva-
 ria protinus ad membranam
 usque est perforanda. tuto
 enim id fit; quod fere inter
 membranam, & calvarian-
 sanies collecta reperitur:
 nec magno negotio id per-
 ficitur, osse propter suppu-
 rationem molliori reddito.
 Calvaria perforata, si mem-
 brana inflammatione corre-
 pta, & cum renixu tumens
 reperitur, rosaceo perfun-
 denda

a Non in-
 comode
 forte hic
 confide-
 randum,
 quod di-
 cit Gal. 6.
 meth. Cū,
 inquit, u-
 nus atque
 alter ho-
 mo occur-
 risset mi-
 hi, habens
 sincipitis
 atq; tem-
 poris os
 confra-
 ctū: equi-
 dem supe-
 rius, hoc
 est, sinci-
 pitis os
 exemi: a
 temporali
 autem ab-
 rinui: cui
 callum in-
 ducendum
 curavi.
 Nec infel-
 liciter ces-
 sit nobis
 negotiū.
 Ex quibus
 colligo,
 non pas-
 sim secan-
 dum cra-
 nium, si
 non in
 hoc mo-
 do pro-

posito casu, saltem in quibus prava illa signa non ap-
 parent,

158 C O M M. I N H I P.
denda est , & lenienda, do-
nec detumescat . sin au-
tem , quod sæpius accidit,
denigrata , corrupta , vel
fordida reperiatur , mul-
so curanda est , quod ex
vino dulci generoso ad li-
bræ pondus , & mellis al-
bi purissimi unc. duabus
conficiatur , & tepidum
per spongiam infundatur,
ad putredinem abluendam:
dein decerpta filamenta eo-
dem madida membranæ su-
perponantur , reliquum
vero vulneris abstergente
superius descripto cure-
tur.

T E X-

T E X T U S.

Ubi autem in vulnere capitis, sive sectio adhibita sit, sive non, nudato osse tumor rubicundus, & ad erysipelatis naturam accedens, in facie, atque oculis, vel utrisque, vel alterutro, oriatur,isque tactus doleat, febris item superveniat, & gravis horror; ulcus vero, quod ad carnem pertinet, recte habere videatur, os, & quæ iuxta ulcus sunt, recte procedant, excepto faciei tumore, cui nullus alius error in victus ratione adiiciatur: alvus homini ducenda est, dato medicamento, quod bilem moveat. Postquam purgationem febris cessat, tumor finitur, sanitas restituitur. Sed quum medicamentum datur, æstimandæ sunt vires hominis quantum valeant.

C O M-

COMMENT.

PROponit author aliud
 symptoma , erysipelas
 scilicet, vulnerato capite, in
 facie , atque oculis superve-
 niens . cui si nihil aliud ad-
 iungatur mali, de ægri salute
 adhuc sperandum est . minus
 enim negotii, erysipelas præ-
 bet, quam inflammatio, quæ
 quum à bono sanguine ori-
 ginem habeat, evaporare
 nequit; sicut materia faciens
 erysipelas, sed intus efferve-
 scens , ac tandem putre-
 scens , membranis, & cere-
 bro communicatur, ac in-
 de mors sequitur. Adve-
 niente igitur erysipelate in
 facie , atque oculis, cum
 febre , atque horrore gra-
 vi , quemadmodum in ter-
 tiana

tiana febre accidere solet,
non erit admodum veren-
dum, iis tamen notatu ma-
xime dignis conditionibus.

a Primo ut ulcus, quod ad *a* Modo
ulcus pro-
be habeat,
non est
quod de-
speret pe-
ritus me-
dicus, ery-
sipelate
adveniente.
carnem pertinet, recte ha-
bere videatur, scilicet me-
dico prudenti & non impe-
rito: præterea os, & quæ

iuxta ulcus sunt, recte pro-
cedant, excepto faciei tu-
more: quasi dicat, non est
fatis, carnem recte habere,

sed etiam opus est, ut os de-
nudatum, sit præditum na-

turali calore, *b* non livi- *b* Lauda-
bilis ulce-
ris signa
dum, non nigrum; quod

partium internarum inflam-
mationem demonstraret

Adhæc & quæ iuxta ulcus
sunt, non minus recte pro-
cedant, nullo scilicet tumo-
re sint affecta, nullo ad con-

tactum

tactum dolore, nulla denique inflammationis nota apparente, præter eam quæ in facie & oculis conspicitur: nam ex his facile ostenditur, sanguinem biliosum, qui in eo corpore peccabat, quasi critice ad faciem expulsum, evaporasse, membranasque & cerebrum minime in consensum traxisse. Adiicitur præterea, quod nullus alius error, in victus ratione committatur, quasi innuat, si in huiusmodi sanguinis biliosi prædominio, cum febre, & horrore gravi, æger in victu aliquo modo delinqueret, de salute hominis valde suspicandum fore: sed si nihil peccet, nullumque aliud patiatur accidens lethale,

de

DE VUL. CAPIT. 163

de salute sperandum, si post purgatam bilem, tumor, & febris defierint. Ut igitur erysipelatis causam tollamus, consulit dandum esse medicamentum cholagogum. non est tamen satis eduxisse bilem, nisi simul vitus ratione frigida, & humida, humorum fervorem compescamus. propterea si nihil prohibeat, ptisana hordeacea in cibo offerenda est, & si nihil aliud mali lateat, æger in dies melius se habet, à febreque immunis evadit. quod mihi aliquando felici cum successu, capitis plagas curanti, contigit. # animadvertendum tamen est, ne partibus erysipelate affectis, re-percutiens medicamentum adhi-

a Et si fluētis materiz principium indicet re-percussio-nem, incipiente tamen erysipelate, ob vulnus non est re-percutiendū, ne materia in ipsum re-pat, & graviora suscitet. 6. aphorif. 25.

164 C O M M. I N H I P.
adhibeamus: erysipelas enim
extra verti, bonum: sed vel
nihil admovendum, vel ali-
quid quod leniat, & faci-
lem magis evaporationem
reddat, ut violaceum, aut
amygdalinum recens: stu-
diose tamen cavendum est,
ne oleum in oculos destilet,
& morsum inferat.

T E X T U S.

*S*uper sectione vero, quando
necesse sit hominem secare,
hoc observandum est. Quod si
principio tibi curatione tradita
ad sectionem venias, os usque
ad membranam statim excedere
non debes, quum non expediat,
detraeto osse hanc diutius pate-
factam relinqui, ut quæ gravi-
ter lederetur, & tandem putre-
scret, atque hebes fieret. Aliud
item

item periculum subest, si sectum os statim à membrana evellatur, ne serra in ipso opere membranam laceres. Verum in sectione id observandum est, ut, ubi parum iam est id, quod secandum superest, iamque os labat, ex opere te recipias, sinasque ut os per se abscedat. nam ossi, quod sectum est, & sine sectione relictum, nihil supervenire mali potest. tenuatur enim iam quod relinquitur. In cæteris ea curatio admoveenda est, quæ conferre ad ulcus videbitur. Iam vero dum secamus, a serra subinde recipienda est, & in aquam frigidam demittenda. calefacta enim dum circumagitur, calefaciendo siccandoque os adurit, efficitque ut plus abscedat eius ossis quod sectionem completitur, quam abscessurum esset. Quod si

a Serram
vocat id
quod vulgo
rerebella
aut modiolum
dicitur, factum
quod quidam
instrumētū ad
similitudinem
illius quo fabri
dolia & ligna per-
forant.

os protinus excidere usque ad membranam velis, deinde ipsum eiicere, subinde similiter recipienda serra est, & in aquam frigidam demittenda. At si inter initia non accesseris, sed homo alteri prius traditus minus tempestive tibi committatur, acutiori serra excidere os protinus usque ad membranam convenit. subinde autem attollendum ferramentum est, & tum alia via, tum demisso specillo eius circuitus considerari debet, quia citius exciditur id os, quod prius contraxit & ipsum transfundit, sæpiusque os summum invenitur, præcipue si plaga ea parte capitis fuerit, qua os magis tenue est, quam crassum; quod ne te lateat, caveto, quum ferram adhibes. Perpetuum vero sit qua

os crassissimum videbitur, serram imprimere, subinde considerare, tentareque, dimovendoque os demere. Reliqua curatio talis convenit, qualem vulnus desiderat. Quod si principio ad curationem adhibearis, velisque os excidere, & à membrana detrahere, æque, specillo demisso, serræ circuitum considerato, & perpetuo, quos os crassissimum erit, serram imprimito, dimovendoque eiicere os nititor. At ubi terebra uteris, cave ne usque ad membranam penetret, si principio per terebram curationem aggredieris, (sed quemadmodum in sectione ossis propositum est) tenuem ossis partem relinque.

COM-

COMMENT.

UT nihil ab Hipp. prætermiffum fuiſſe intelligatis, quod ad rectam manus operam, in qua univerſa curationis vis eſt repoſita, attineat, circa operis finem, quædam adiecit præcepta. quorum præcipuum illud eſt, ne in calvariæ terebratione, quæ circa initia adhibetur, membranam prorsus oſſe denudatam relinquamus. nam diutius aëri expoſita putreſcit. quod ex oſſe tamen relinquitur, exiguum ſit, & facile moveatur. quaſi dicat, ſit ſpaciū, *a* & via ſufficiens, qua, quidquid excrementi calvariæ ſubiicitur, expurgari nihilominus queat. tenuiſque illa oſſis par-

a Hinc colligere liceat, ampliora & latiora vulnera minus habere periculi, quam ſtriſſa, modo dura mēbra. na illa ſaſit; nam locus patens, exitū præbet ſancti.

particula naturæ commit-
 tenda est, ut eam sponte ab-
 iiciat. in cæteris vero quod
 ad curationem attinet eadem
 est ratio. Sin autem aliquot
 dies abierint, graviorque
 symptomata supervenerint,
 quæ collectam sub calvaria
 saniem demonstrent, statim
 aperiendum esse consuluit.
 nullum enim tunc lædendæ
 membranæ ob interpositam
 saniem discrimen imminet,
 eamque facile expurgari pos-
 se expedit, & medicamenta
 infundi. Postremo illud tan-
 quam magnum habens mo-
 mentum, sæpius admonuisse
 voluit, ut inter terebrandū,
 instrumentum aliquando re-
 cipiamus, & in frigidam im-
 mergamus. satis enim uni-
 cuique perspicuum esse po-
 test,

test, ex diuturna terebræ & ossis attritione igneum calorem excitari. nam calvaria tenuissimis sibi nexibus membranam coniunctam habet, & ob id eiusdem flammæ facile susceptibilem. Non est tamen terebratio hæc, ut quædam alia opera, quæ ad manum attinent, celeriter administranda, ne ipsa celeritas, subiectam calvariæ membranam violer, eoque magis, quo nullus in hoc opere dolor excitetur. Ad idcirco docet, attollendū esse frequenter instrumentum excitati in osse caloris occasione, tum etiam ut specillo exploremus, an ad ipsam meningem adhuc ventum fuerit. quod quidem etsi in sano osse facilius cognosci possit,

a Hic velim monitos esse runculos, ut frequenter sese exerceant in terebrando, ut discant moruorum calvariarum. Loco duræ matris supponentes chartam papyraceam, ut ea tanquam sagittariis meta proposita, securiores in sedulo perficiendo opere iuniores reddat, si quando cogat necessitas, nam experientia periculosa, ut monet Hip. apho. 1. sect. 1.

possit, propter postremæ laminæ duriciem, corruptum tamen ob contractam faniem, minori negotio perforatur, quam quispiam crediderit: non desunt tamen terebrarum genera à posterioribus inventa, quæ quod à semicirculi figura parum recedant, membranam violare nequeunt, quum ad eam proxime ventum fuerit. Partium denique singularum est habenda ratio. nam aliæ robustiori, aliæ imbecilliori esse sunt præditæ. A futuris deniq; recedendum est. Sed hæc pro divini operis expositione quam brevissime dicta sint.

De

CONTUSIS PUERO-
RUM CAPITIBUS*prætermiffa ab Hip.*

SUperest, ut de
 contusis puero-
 rum capitibus,
 sine vulnere, offe
 colliso, & sanguine è vasis
 fuso, eorumdemque cura-
 tione, ab Hipp. prætermiffa
 pertactemus. Et quoniam
 sæpe accidit, ut infantes, &
 pueri, propter capitis mo-
 lem, tibiarumque imbecilli-
 tatem, ex alto præcipites ca-
 dant, gravesque interim con-
 tusiones capitis experiantur:
 idcirco opportunum duxi,
 huius frequentissimi affe-
 ctus rectam curandi ratio-
 nem,

nem, mihiq̃ue diu compro-
batam tradere: eoq̃ue magis,
quod ipse, quum iunior es-
sem, minusq̃ue exercitatus,
suspicarer aliquãdo, ne a san-
guis sub cute fluctuãs putre-
ſceret, & ad membranam
deſcenderet: idcirco ſectio-
nem cuti interdum adhi-
bens, ut ſanguis educeretur,
in maximum discrimen per-
dixi. Poſtquam vero longo
rerum uſu, ſum oculatior
effectus, à ſectiõne omnino
abſtinendum eſſe conſtitui.
nam ob effluentem ſanguinis
copiam reſolvuntur vires, &
ſectiõnis occaſione fluxio
excitatur, clamitant pueri,
& ex clamore & gemitu ve-
næ capitis turgent, & in-
flammatio ſubſequitur, tan-
demq̃ue ipſa mors. Quare

a Sanguis
enim præ-
ter natu-
ram in ca-
vitatem
aliquam
transfu-
ſus, ut cor-
rumpatur
neceſſe
eſt: ut ha-
bet apho-
riſ. 20.
ſect. 6.

174 C O M M. I N H I P.
medicamentis tuto, nec magno quidem negotio, graves collisiones fœliciter ad sanitatem restitutæ, infra scribenda curandi ratione, si ab accepta protinus contusione abraſo capillo multiplex linteum, ovi albo, aceto, & roſaceo permixtis, madidum admoveatis, ac ſuperdeligetis, totoque die naturali ita madefieri extrinſecus linteum iubeatis, ut exſiccari non permittatur. ſint tamen æſtate frigida, hyeme tepida: ſic enim humorum confluentium impetus prohibetur, & aliqua ex parte reſolvitur: ſequenti vero die, ſubſequens cataplaſma ſuperdandum eſt, quod habet roſarum rubearum pulverifarum, foliorum
rum

rum & baccar. myrti an.
 unc. ij, farinæ fabar. hordei
 an. unc. j, absynthii, beto-
 ni. pulverisatorum an. unc.
 semis, cymini pulv. drach. j,
 mellis albi unc. ij: cum vi-
 no nigro austero fiat cata-
 plasma, cui adde olei ros-
 camomil. an. unc. j, ceræ
 q. s. Hoc medicamentum
 certe benedictum bis singu-
 lo die tepidum admoven-
 dum est, ut non solum con-
 tusam partem, sed etiam
 circumstitas complectatur:
 sitque eius quantitas quæ
 una vice adhibetur medio-
 cris. Si enim sit exigua, pa-
 rum habet virtutis, & à
 partis calore facile exsicca-
 tur. si multa; locus affectus
 comprimitur. Eodemque
 medicamento usque ad no-

176 COMM. IN HIP.
num vel undecimum diem
perseverandum est. In dies
enim singulis partem detu-
mescere, collectum sangui-
nem resolvi, contusamque
calvariam, ad pristinum ha-
bitum, naturæ & artis bene-
ficio perducì conspicietis.
Neque est quod quis vereà-
tur, sanguinem sub cute col-
lectum in pueris concre-
re, vel corrumpi. nam præ
tenuitate, & caloris innati
copia, cutisque raritate,
neque corrumpitur, nec in
grumum vertitur, sed à me-
dicamento per poros cutis
evaporans absumitur, & ex-
siccatur, interdumque gut-
tulæ evaporati humoris su-
per cataplasmate conspici-
untur. Quum vero unde-
cimus dies præterierit, em-
pla-

plastrum diapalma Gal. corio tenuissimo illitum, superdandum est, ac tertio quoque die permutandum. Post vigesimum vero ad reliquias humorum absorbendas, & collisam calvariam, in suam sedem restituentem, barbarum emplastrum illitum corio adhibeatis. & quamvis humoris sub cute collecti dissolutio diutius protrahatur, foelicem nihilominus exitum habent. cavendum tamen interim, ne inedia illos maceretur, sed alimentum ætati sufficiens concedite, dum tamen vino sibi temperent. Neque vereamini vulgarium & imperitorum iudicia. Cucurbitulas etiam, ut multi faciunt, ne admoveatis. nam quamvis

Aliquid
condonā-
dū ætati,
& consue-
tudinī, a-
phor 2.
sect. 1.

vis derivationis ratio id postulet, plus tamen ex iis incommodi, quam utilitatis, sequitur: clamant enim, exagitantur, & inflammantur pueri, ex solo conspectu cucurbitularum, sed frictionibus, vel balneo earum vice uti licebit. Eadem denique curatio pueris recens natis opportuna est. nam plærumque, vel ob magnitudinem capitis, vel quod mater sit primipara, magnas in locis muliebribus contusiones patiuntur, ex quibus magni tumores, sanguine pleni, excitantur: convenit tamen illis simplicior curatio; nam solo diaphœnici-
no ex rosaceo confecto, affluxi humores discutiuntur, naturæque beneficio col-
lisa

DE VUL. CAPIT. 179
lisa calvaria in pristinum re-
stituitur. Sed de his ha-
ctenus , ad laudem indivi-
duæ Trinitatis , cui sit ho-
nor & gloria in seculorum
secula .

F I N I S.